

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*



Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvorna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Kastelic, N., 2013. Problemska analiza spremljanja sprememb rabe prostora na primeru Mestne občine Novo mesto. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Zavodnik Lamovšek, A., somentorica Lisec, A.): 54 str.

University
of Ljubljana

Faculty of
*Civil and Geodetic
Engineering*



Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Kastelic, N., 2013. Problemska analiza spremljanja sprememb rabe prostora na primeru Mestne občine Novo mesto. B.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljana, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Zavodnik Lamovšek, A., co-supervisor Lisec, A.): 54 pp.

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
*gradbeništvo in
geodezijo*



Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

UNIVERZITETNI ŠTUDIJ
GEODEZIJE
SMER PROSTORSKA
INFORMATIKA

Kandidatka:

NATAŠA KASTELIC

**PROBLEMSKA ANALIZA SPREMLJANJA SPREMENB
RABE PROSTORA NA PRIMERU MESTNE OBČINE
NOVO MESTO**

Diplomska naloga št.: 934/PI

**PROBLEM ANALYSIS OF MONITORING LAND-USE
CHANGE FOR THE CASE OF THE CITY
MUNICIPALITY OF NOVO MESTO**

Graduation thesis No.: 934/PI

Mentorica:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Predsednik komisije:

izr. prof. dr. Dušan Kogoj

Somentorica:

doc. dr. Anka Lisec

Ljubljana, 25. 10. 2013

STRAN ZA POPRAVKE

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana **NATAŠA KASTELIC** izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom: »Problemska analiza spremljanja sprememb rabe prostora na primeru Mestne občine Novo mesto«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 9. 9. 2013

Nataša Kastelic

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	711.1:352(497.4Novo mesto)(043.2)
Avtor:	Nataša Kastelic
Mentor:	doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Somentor:	doc. dr. Anka Lisec
Naslov:	Problemska analiza spremljanja sprememb rabe prostora na primeru Mestne občine Novo mesto
Tip dokumenta:	diplomska naloga – univerzitetni študij
Obseg in oprema:	54 str., 11 preg., 29 sl., 4 graf.
Ključne besede:	raba zemljišč, prostorski plan, dejanska raba, namenska raba, kataster stavb, Mestna občina Novo mesto, spreminjanje rabe

Izvleček

V diplomski nalogi obravnavamo spremembe dejanske in namenske rabe prostora v Mestni občini Novo mesto med leti 2002 in 2012. Primerjava rabe prostora zahteva dobro poznavanje razvoja zakonodaje s področja urejanja prostora, metodološko prilagajanje kategorij podatkov rabe prostora v različnih časovnih presekih in obsežno delo s prostorskimi podatki. Analiza spreminjanja dejanske in namenske rabe je bila opravljena številčno in s prekrivanjem vektorskih podatkovnih slojev v okolju geografskih informacijskih sistemov (GIS). Zanimalo nas je, v kolikšnem obsegu se spreminjata dejanska in namenska raba na študijskem območju. Poseben poudarek naloge je bil na analizi razpoložljivosti podatkov o rabi prostora in primernosti le-teh za spremljanje spremembe rabe prostora, kjer smo v analizo vključili podatke prostorskih aktov, podatke dejanske rabe kmetijskega ministrstva ter podatke katastra stavb. Ugotovili smo, da na rezultate analiz spreminjanja dejanske rabe zemljišč odločilno vpliva spreminjajoča se metodologija zajema teh podatkov, zato so lahko rezultati takih analiz zavajajoči. Pri analizi sprememb namenske rabe na študijskem območju opazimo, da 45 % skupnih površin danes načrtovanih širitev stavbnih zemljišč obsega že pozidana zemljišča, kjer se le posodablja podatke, novi posegi v prostor pa so namenjeni zagotavljanju funkcij regionalnega središča. Ugotovili smo, da je prišlo v Mestni občini Novo mesto do večjih posegov v prostor in izgube kmetijskih ter gozdnih zemljišč za namene izgradnje trgovskih in poslovnih centrov ter infrastrukture, slednja pa občini omogoča boljšo povezanost z drugimi središči in tako izboljšuje pomen Novega mesta kot regionalnega središča.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UCD: 711.1:352(497.4Novo mesto)(043.2)
Author: Nataša Kastelic
Supervisor: assist. prof. Alma Zavodnik Lamovšek, Ph.D.
Comentor: assist. prof. Anka Lisec, Ph.D.
Title: Problem analysis of monitoring land-use change for the case of the City Municipality of Novo mesto
Document type: Graduation Thesis – University studies
Notes: 54 p., 11 tab., 29 fig., 4 graph.
Keywords: land-use, spatial plan, actual land-use, planned land-use, Building Cadastre, City Municipality of Novo mesto, land-use change

Abstract

The topic of the graduation thesis is the change of actual and planned land-use in the City Municipality of Novo mesto between 2002 and 2012. The comparative analysis of land-use requires good knowledge about development of spatial planning legislation, methodological adjustment of land-use categories from different time point and extensive work with spatial data. The analysis of the actual and planned land-use was carried out numerically and by overlaying of vector data layers in the GIS (geographic information system) environment. In particular we were interested in the extent of actual and planned land-use change in the study area. A special emphasis was given on the analyses of land-use data availability and suitability of these data for the monitoring of land-use change, where data from spatial plans, the actual land-use data of the agricultural ministry, and data from the Building Cadastre were included in the analytical work. It has been shown; that the changeable methodology for acquisition of actual land-use has a crucial influence on the results of land-use change analyses, and the results of such analyses might not be always reliable. By the analysis of planned land-use in the study area we found out, that 45% of today's planned areas for the expansion of the building land encompass already built-up areas, where only data update was done, and the new spatial interventions are primarily focused on providing functions of the regional centre. It has been shown that there were big spatial interventions and loss of agricultural and forestland in the City Municipality of Novo mesto for the purpose of construction of commercial and business centres, and infrastructure, the latter contributes to better connection with other centres and improves the importance of Novo mesto as a regional centre.

ZAHVALA

Za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomske naloge se zahvaljujem mentorici doc. dr. Almi Zavodnik Lamovšek in somentorici doc. dr. Anki Lisec. Posebna zahvala gre gospodu Izidorju Jerali z Mestne občine Novo mesto za pomoč pri razumevanju sprememb prostorskih planov.

Zahvalila bi se mojim staršem za vso potrpežljivost, razumevanje in finančno pomoč tekom študijskih let. Hvala tudi vsem, ki ste pozitivno zaznamovali študijsko obdobje in mi ostali v spominu, predvsem se zahvaljujem Anji, Tini, Tjaši in Domnu.

Hvala tudi tebi Dejan, ki si me bodril pri pisanju diplomskega dela in tebi Lana, ki mi daješ upanje.

KAZALO VSEBINE

	STRAN ZA POPRAVKE	I
	IZJAVA O AVTORSTVU	II
	BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK	III
	BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT	IV
	ZAHVALA	V
	OKRAJŠAVE	XII
1	UVOD	1
1.1	Namen in cilji diplomskega dela	1
1.2	Metode dela	2
1.3	Viri podatkov	2
1.4	Struktura naloge	3
2	NORMATIVNI OKVIR PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA V SLOVENIJI	5
2.1	Oprelitev pojmov	5
2.2	Pregled zakonodaje na področju spremljanja rabe zemljišč in prostorskega načrtovanja	6
2.3	Prostorsko načrtovanje na ravni občine	9
3	KRONOLOGIJA PROSTORSKEGA RAZVOJA OBČINE NOVO MESTO	11
3.1	Prostorski razvoj Mestne občine Novo mesto pred sprejetjem OPN v letu 2009	11
3.2	Občinski prostorski načrt Mestne občine Novo mesto	12
3.2.1	Izhodišča prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto	13
3.2.2	Cilji prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto	13
3.2.3	Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto	14
4	METODOLOGIJA DELA	17
4.1	Analiza kakovosti podatkov z vidika spreminjajoče se metodologije zajema podatkov	17
4.1.1	Sprememba metodologije določevanja namenske rabe prostora	17
4.1.2	Sprememba metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč	20
4.1.3	Podatki katastra stavb	21
4.2	Priprava podatkov o namenski in dejanski rabi zemljišč	22
4.3	Analiza spremembe namenske rabe prostora	23
4.4	Analiza spremembe dejanske rabe zemljišč	24
4.5	Analiza spremembe rabe prostora na temelju katastra stavb	26

5	ANALIZA IN REZULTATI	27
5.1	Območje obdelave	27
5.2	Rezultati analize spremembe namenske rabe prostora v MONM v obdobju 2003–2012	29
5.2.1	Bilanca stanja namenske rabe prostora	29
5.3	Rezultati analize spremembe dejanske rabe zemljišč	34
5.3.1	Bilanca stanja dejanske rabe zemljišč	34
5.4	Rezultati analize spremembe rabe prostora na temelju katastra stavb	38
5.4.1	Poslovno industrijska cona Cikava	38
5.4.2	Naselje Stopiče	40
5.4.3	Podbreznik	43
5.4.4	Območje ob avtocesti	46
5.5	Razprava	47
6	ZAKLJUČEK	51
	VIRI	53

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vrste rabe zemljišč v zemljiškem katastru po nomenklaturi, oznaki in šifri iz leta 1982.	7
Preglednica 2: Vrste dejanske rabe prostora in kriterij najmanjše površine (v m ²) zajema podatkov v letih 2002, 2005, 2009 in 2011 po IK (glej [33], [34], [35], [36]).	20
Preglednica 3: Vrste namenske rabe prostora po PS SDPO Novo mesto (glej [7]) in OPN MONM (glej [8]) in njihova uskladitev na osnovnih pet kategorij namenske rabe prostora po Pravilniku OPN (glej [30], [37]).	23
Preglednica 4: Vrste dejanske rabe zemljišč na dveh ravneh, po IK (glej [33], [34], [35], [36]).	25
Preglednica 5: Primerjava statističnih podatkov MONM v letih 2002–2011 (glej [39]).	28
Preglednica 6: Bilanca stanja namenske rabe iz PS SDPO Novo mesto v ha (glej [7]).	30
Preglednica 7: Bilanca stanja namenske rabe iz OPN MONM v ha (glej [8]).	30
Preglednica 8: Bilanca stanja namenske rabe prostora za MONM v ha, po združitvi kategorij za PS SDPO Novo mesto in OPN MONM.	30
Preglednica 9: Sprememba namenske rabe prostora v MONM v ha – namenska raba v OPN MONM glede na PS SDPO Novo mesto (lasten prikaz, glej [7], [8]).	31
Preglednica 10: Površine novih stavbnih zemljišč na kmetijskih zemljiščih (določenih v veljavnih prostorskih sestavinah) glede na dejansko rabo (glej [3]).	32
Preglednica 11: Površine po skupinah dejanskih rab zemljišč za posamezna leta (glej [6]).	34

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Prikaz deleža površin posamezne kategorije namenske rabe prostora po PS SDPO in OPN MONM.	30
Grafikon 2: Prikaz obsega (površin) posamezne kategorije namenske rabe prostora po PS SDPO Novo mesto in OPN MONM.	31
Grafikon 3: Prikaz spremembe namenske rabe prostora v MONM – namenska raba v OPN MONM glede na PS SDPO Novo mesto.	32
Grafikon 4: Prikaz deleža površin posamezne kategorije dejanske rabe zemljišč po posameznih letih za MONM (lasten prikaz).	36

KAZALO SLIK

Slika 1:	Urbanistični načrt Novega mesta iz leta 1973 [28].	11
Slika 2:	Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto (glej [8]).	14
Slika 3:	Izsek iz OPN MONM (namenska raba) za območje vojašnice Bršljin (glej [8]).	18
Slika 4:	Izsek iz PS SDPO Novo mesto (namenska raba) za območje vojašnice Bršljin (glej [7]).	18
Slika 5:	Izsek iz OPN MONM (namenska raba) za vojaško območje Poganški boršt (glej [8]).	19
Slika 6:	Prikaz vhodnega podatka in rezultata združevanja poligonov po istem atributu (Vir: <i>ESRI ArcMap</i>).	22
Slika 7:	Prikaz vhodnega podatka in rezultata preseka poligonov (Vir: <i>ESRI ArcMap</i>).	22
Slika 8:	Prikaz vhodnega podatka in rezultata združevanja poligonov (Vir: <i>ESRI ArcMap</i>).	23
Slika 9:	Pojavno okno izbire objektov po opisnih podatkih v okolju <i>ArcMap</i> .	24
Slika 10:	Razdelitev RS po statističnih regijah s prikazom lege Mestne občine Novo mesto (lasten prikaz).	27
Slika 11:	Katastrske občine v občini Novo mesto (lasten prikaz).	28
Slika 12:	Prikaz namenske rabe vodnih površin na območju gradu Otočec (Vir podatkov: MONM, lasten prikaz, glej [7], [8]).	34
Slika 13:	Dejanska raba zemljišč v MONM za leto 2002 in 2012 (Vir podatkov: MKO, lasten prikaz, glej [6]).	37
Slika 14:	Grafični prikaz sprememb podatkov o dejanski rabi zemljišč po letih za območje avtoceste v MONM (Vir podatkov: MKO, lasten prikaz, glej [6]).	37
Slika 15:	Prikaz podatkov katastra stavb na DOF za območje PIC Cikava iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	38
Slika 16:	Prikaz sprememb katastra stavb na območju PIC Cikava od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	39
Slika 17:	Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju PIC Cikava (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).	39
Slika 18:	Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju PIC Cikava (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).	40
Slika 19:	Prikaz podatkov katastra stavb na DOF na območju naselja Stopiče iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	41
Slika 20:	Prikaz sprememb katastra stavb na območju naselja Stopiče od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	41
Slika 21:	Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju naselja Stopiče (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).	42
Slika 22:	Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju naselja Stopiče (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).	42
Slika 23:	Načrt malega mesta Podbreznik (glej [42]).	43
Slika 24:	Prikaz podatkov katastra stavb na DOF na območju Češče vasi iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	44
Slika 25:	Prikaz sprememb katastra stavb na območju Češče vasi od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).	44

Slika 26:	Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju Češče vasi (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).	45
Slika 27:	Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju Češče vasi (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).	45
Slika 28:	Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora ob avtocesti (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).	46
Slika 29:	Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč ob avtocesti (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).	47

OKRAJŠAVE

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
DOF	Državni ortofoto načrt
DKN	Digitalni katastrski načrt (poimenovanje digitaliziranega katastrskega načrta v času digitalizacije grafičnih podatkov zemljiškega katastra)
DPN	Državni prostorski načrt
GIS	Geografski informacijski sistem
GERK	Grafična enota rabe kmetijskih zemljišč
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
IK	Interpretacijski ključ
MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
MONM	Mestna občina Novo mesto
OPN	Občinski prostorski načrt
OPPN	Občinski podrobni prostorski načrt
PRO	Prostorski red občine
PRS	Prostorski red Slovenije
PS SDPO	Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin Dolgoročnega in družbenega plana občine
PVNDRP	Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora
RPE	Register prostorskih enot
SPRO	Strategija prostorskega razvoja občine
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UL RS	Uradni list Republike Slovenije
UL SRS	Uradni list Socialistične Republike Slovenije
UZ	Urbanistična zasnova
ZEN	Zakon o evidentiranju nepremičnin
ZENDMPE	Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot
ZGO-1	Zakon o graditvi objektov
ZKP	Zemljiškokatastrski prikaz (zvezni grafični sloj zemljiškega katastra v digitalni obliki – v začetku poznan pod imenom DKN)
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZUreP-1	Zakon o urejanju prostora
ZZKat	Zakon o zemljiškem katastru

1 UVOD

Prostor je omejena dobrina, s katero je potrebno ravnati skrbno in gospodarno v skladu s smernicami trajnostnega razvoja. Z grajenim okoljem želimo doseči prostorske pogoje za gospodarski in družbeni razvoj, hkrati pa varovati naravno in bivalno okolje. Dosedanja preobrazba prostora se v Sloveniji kaže predvsem v nesmotrni razpršeni gradnji izven strnjjenih naselij, zaraščanju kmetijskih površin, gradnji prometne in energetske infrastrukture ter razvrednotenju kulturne krajine in naselbinske dediščine [1]. Za smotrno rabo prostora je potreben nadzor nad rabo prostora, zato bi morali voditi evidenco dejanske rabe prostora in načrtovane rabe s planskimi dokumenti, a v Sloveniji nimamo sistemsko vzdrževane evidence rabe prostora na ravni države, ki bi zvezno pokrivala celotno ozemlje.

Po osamosvojitvi Slovenije, v novem sistemu demokratične ureditve in tržnega gospodarstva, je Vlada Republike Slovenije šele leta 2002 sprejela prvi prostorski dokument Politika urejanja prostora Republike Slovenije, skupaj z dokumentom Ocena stanja in teženj v prostoru Republike Slovenije, s katerima določa smeri nadaljnjega urejanja prostora [2]. Tema dvema dokumentoma je v letu 2004 sledila še Strategija prostorskega razvoja Republike Slovenije (SPRS), ki je temelj urejanja prostora in usmerjanja dejavnosti v prostoru. Tako smo dobili temeljni okvir za prostorsko načrtovanje, s katerim želimo omogočiti skladen prostorski razvoj.

Za namen kakovostnih odločitev v prostoru ima ključno vlogo poznavanje stanja v prostoru, za kar je izrednega pomena tudi spremljanje sprememb rabe prostora. Pri raziskovanju smo se osredotočili na analizo sprememb rabe prostora na območju Mestne občine Novo mesto (v nadaljevanju MONM), kjer smo ugotavljali spremembe namenske rabe z analizo planskih dokumentov iz dveh referenčnih obdobjih ter spremembe dejanske rabe zemljišč na temelju analize podatkov dejanske rabe kmetijskega ministrstva in podatkov katastra stavb. Med pomembnimi cilji naloge izpostavljamo analizo kakovosti podatkov o namenski in dejanski rabi prostora ter opredelitev primernosti uporabljenih podatkov v namen spremljanja spreminjanja rabe prostora.

1.1 Namen in cilji diplomskega dela

V diplomskem delu obravnavamo spreminjanje namenske in dejanske rabe prostora v MONM. Izvedba analize, primerjava stanja rabe prostora med leti 2002 in 2012, zahteva dobro poznavanje razvoja zakonodaje s področja urejanja prostora kot tudi poznavanje metodološkega okvirja zajema in vodenja podatkov o rabi prostora – tako za podatke o namenski rabi, kjer so se v obravnavanem obdobju spreminjale kategorije (vrste) namenske rabe prostora, kot za podatke o dejanski rabi zemljišč kmetijskega ministrstva, kjer so se prav tako spreminjali razredi dejanske rabe, predvsem pa kriteriji za zajem podatkov o rabi zemljišč. Pri podatkih Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč kmetijskega ministrstva smo morali zaradi spreminjajoče se metodologije za zajem podatkov metodološko prilagoditi razrede vrste rabe zemljišč za podatke iz različnih časovnih presekov, kar zahteva obsežna pripravljalna dela (glej [3], [4], [5]).

V nalogi nas zanima predvsem, kako se je spreminjal obseg posamezne kategorije namenske in dejanske rabe prostora na študijskem območju v izbranem časovnem obdobju. Poseben poudarek je na analizi razpoložljivih podatkov glede njihove dostopnosti in primernosti le-teh za izdelavo tovrstnih analiz. Temeljni cilji naloge so:

- proučiti zakonodajo, ki se nanaša na prostorsko planiranje in razvrščanje rabe prostora v posamezne kategorije v Sloveniji v preteklem desetletju;

- analizirati stanje dejanske in namenske rabe prostora in spremembe v izbranih časovnih obdobjih preteklega desetletja na območju Mestne občine Novo mesto; zanimajo nas spremembe rabe prostora glede na kategorije rabe prostora podatkov o namenski rabi in dejanski rabi zemljišč ter spremembe v prostoru glede na podatke katastra stavb;
- grafično in numerično prikazati spremembe rabe prostora v izbranih časovnih obdobjih preteklega desetletja na območju Mestne občine Novo mesto;
- ugotoviti, katere kategorije namenske in dejanske rabe prostora so se na študijskem območju v zadnjem desetletju zmanjšale zaradi širjenja stavbnih zemljišč in kolikšen je obseg teh sprememb;
- ugotoviti dostopnost in uporabnost podatkov za izdelavo analiz sprememb rabe prostora.

V začetku raziskovalne naloge smo oblikovali trditve, katerih pravilnost smo preverili na temelju analitičnega dela diplomske naloge:

Hipoteza 1: *»Pri zadnjih spremembah prostorskih aktov Mestne občine Novo mesto se je močno povečal obseg stavbnih zemljišč na račun zmanjšanja obsega kmetijskih zemljišč.«*

Hipoteza 2: *»Metodologija zajema podatkov o rabi zemljišč Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč se je spremenila v tolikšnem obsegu, da podatkov po posameznih časovnih presekih med seboj ne moremo primerjati.«*

Hipoteza 3: *»Stavbna zemljišča v Mestni občini Novo mesto se širijo predvsem za potrebe razvoja gospodarskih dejavnosti.«*

1.2 Metode dela

Za namen izdelave diplomskega dela, smo delo razdelili na dva pomembnejša sklopa, v katerih smo uporabili naslednji metodološki pristop:

- opisna metoda – proučevanje virov in zakonodaje:
 - zbiranje in proučevanje dostopnega gradiva o zajemu podatkov rabe prostora ter o prostorskem načrtovanju in prostorskem razvoju na območju Mestne občine Novo mesto iz različnih pisnih in elektronskih virov,
 - proučevanje zakonodaje in dokumentov na področju prostorskega načrtovanja, s poudarkom na občinski ravni in
- prostorske analize v okolju geografskih informacijskih sistemov (GIS):
 - proučevanje in prostorska analiza podatkov namenske in dejanske rabe zemljišč na območju Mestne občine Novo mesto.

Naloga temelji na prostorskih analizah v okolju GIS, kjer smo uporabili operacije prekrivanja in presekov vektorskih podatkovnih slojev o rabi zemljišč.

1.3 Viri podatkov

Na Geodetski upravi Republike Slovenije (GURS) smo pridobili za območje MONM podatke katastra stavb iz leta 2004, 2011 in 2012, podatke Registra prostorskih enot (RPE) o mejah statističnih regij, občin in naselij ter državni ortofoto načrt (DOF) iz leta 2004 in 2012.

Podatke o dejanski rabi zemljišč iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč za leta 2002, 2005, 2009 in 2012 smo pridobili na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo in okolje Republike

Slovenije (MKO, [6]). Podatke o namenski rabi prostora smo pridobili na MONM, kjer smo dobili Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in družbenega plana Občine Novo mesto iz leta 2003 [7] (v nadaljevanju PS SDPO Novo mesto), ki je veljal do leta 2009, in Občinski prostorski načrt MONM [8] (v nadaljevanju OPN MONM), ki je v veljavi od leta 2009 dalje.

1.4 Struktura naloge

Diplomsko delo je vsebinsko razdeljeno na dva dela, na teoretični in praktični del. V prvem delu smo podali teoretična izhodišča naloge. V uvodnem delu smo predstavili namen in cilje naloge, opisali območje obdelave, kratko predstavili metode dela in vire podatkov. V nadaljevanju smo se osredotočili na pregled zakonodaje, ki določa sistem prostorskega načrtovanja v Republiki Sloveniji. V tretjem poglavju smo si podrobneje ogledali prostorsko načrtovanje na občinski ravni, s poudarkom na pregledu razvoja prostorskega načrtovanja na študijskem območju. V četrtem poglavju je podrobneje prikazana metodologija, vključno s predstavitvijo uporabljenih podatkov. Pri tem smo posebej podali osnovne značilnosti uporabljenih podatkov, vključno s spremembo metodologije zajema podatkov namenske in dejanske rabe prostora, kratko smo opisali podatke katastra stavb in podrobno opisali vse postopke izvedenih analiz.

Drugi sklop diplomske naloge je namenjen prikazu rezultatov analitičnega dela naloge za izbrano študijsko območje. V petem poglavju smo najprej predstavili Mestno občino Novo mesto, sledi predstavitev rezultatov analiz sprememb namenske in dejanske rabe prostora v Mestni občini Novo mesto ter primerjava teh rezultatov s podatki katastra stavb. V sklepnem delu so povzete glavne ugotovitve našega raziskovalnega dela.

»Ta stran je namenoma prazna.«

2 **NORMATIVNI OKVIR PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA V SLOVENIJI**

Za razumevanje diplomskega dela predstavljamo osnovne pojme, in sicer: stavbno zemljišče, zazidano in nezazidano zemljišče, dejanska raba zemljišč, namenska raba prostora in katastrska klasifikacija zemljišč. Pri tem je bilo treba proučiti ključne zakone in dokumente na področju prostorskega načrtovanja za posamezno obravnavano časovno obdobje.

2.1 **Opredelitev pojmov**

Zakon o prostorskem načrtovanju opisuje **prostor** kot preplet fizičnih struktur na zemeljskem površju in pod njim, do koder sežejo neposredni vplivi človekovih dejavnosti [9].

Stavbno zemljišče je v Zakonu o prostorskem načrtovanju (glej [9]) definirano kot zemljiška parcela oziroma več parcel ali njihovih delov, na katerih je zgrajen objekt, oziroma zemljiška parcela, ki je z občinskim prostorskim načrtom namenjena za graditev objektov.

Kmetijsko zemljišče je po Zakonu o kmetijskih zemljiščih [10] zemljišče, ki je primerno za kmetijsko pridelavo. Kmetijska zemljišča se s prostorskimi akti lokalnih skupnosti določijo kot območja kmetijskih zemljišč in se razvrščajo v območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč in območja ostalih kmetijskih zemljišč. H kmetijskim zemljiščem se lahko za namene kmetijske zemljiške politike in kmetijstva štejejo tudi zemljišča, ki so s prostorskimi akti lokalnih skupnosti določena za nekmetijsko namensko rabo in so v skladu z zakonom, ki ureja kmetijstvo, glede na Evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč uvrščena v razrede kmetijske rabe (njive in vrtovi, travniške površine, trajni nasadi ipd.) (glej [10]).

Namenska raba je v Zakonu o prostorskem načrtovanju opredeljena kot s prostorskimi akti določena raba zemljišč in objektov (glej [9]). Je prikaz, za katere namene se zemljišča lahko uporabljajo. Po trenutno veljavni zakonodaji se deli se na 5 osnovnih kategorij.

Meja zazidljivosti je meja med stavbnim zemljiščem in drugimi zemljišči (glej [9]).

Zakon o graditvi objektov definira zazidana in nezazidana stavbna zemljišča [11]. Za **zazidana stavbna zemljišča** se štejejo tista zemljišča, na katerih so gradbene parcele z zgrajenimi stavbami in gradbenimi inženirskimi objekti, ki niso objekti gospodarske javne infrastrukture, in tista zemljišča, na katerih se je na podlagi dokončnega gradbenega dovoljenja začelo z gradnjo stavb in gradbenih inženirskih objektov, ki niso objekti gospodarske javne infrastrukture (glej [11]).

Nezazidana stavbna zemljišča so tista zemljišča, za katera je z izvedbenim prostorskim aktom določeno, da je na njih dopustna gradnja stanovanjskih in poslovnih stavb, ki niso namenjene za potrebe zdravstva, socialnega in otroškega varstva, šolstva, kulture, znanosti, športa in javne uprave in da je na njih dopustna gradnja gradbenih inženirskih objektov, ki niso objekti gospodarske javne infrastrukture in tudi niso namenjeni za potrebe zgoraj naštetih dejavnosti (glej [11]).

Različni avtorji opisujejo **dejansko rabo zemljišča** na različne načine. Na področju naravoslovja se raba zemljišč obravnava v povezavi z dejavnostmi človeka, kot so kmetijstvo, gozdarstvo in gradbeništvo, ki spreminjajo površje Zemlje. Na področju družboslovja in upravljanja zemljišč se raba zemljišč obravnava širše, tako da se upošteva družbene in gospodarske namene ter okoliščine, v okviru

in zaradi katerih se upravlja zemljišče [12]. Skupna nit teh opisov je, da je dejanska raba zemljišča povezana s človekom in njegovo dejavnostjo v naravi. Podana je kot kazalec, ki opisuje stanje krajine in gospodarjenja s prostorom kot osnovnim naravnim virom in je rezultat naravnih danosti, zgodovinskih razmer, socialno-ekonomskega razvoja oziroma prostorskega urejanja in administrativno-upravnih postopkov [13].

Vsaka parcela ali del parcele ima v zemljiškem katastru že tradicionalno evidentirano dejansko (katastrsko) rabo zemljišča, ki ni nujno enaka namenski rabi zemljišča. Po Zakonu o evidentiranju nepremičnin [14] se podatki katastrske klasifikacije ne vzdržujejo več. Za kmetijska zemljišča se je izvajala **katastrska klasifikacija zemljišč**, ki pomeni določanje vrste rabe zemljišč in uvrščanje kmetijskih zemljišč v katastrske kulture in katastrske razrede. V katastrsko kulturo se je uvrstilo vsako zemljišče, ki je bilo sposobno za kmetijsko ali gozdno proizvodnjo in se dejansko ne uporablja v druge namene. Vsaka katastrska kultura ima v zemljiškem katastru določeno število katastrskih razredov, ki jih je največ osem [15]. Za ostale zemljiške parcele ali dele zemljiških parcel se je prav tako določila podrobnejša raba zemljišč (pot, dvorišče, zemljišče pod stavbo itd.).

Podatki o dejanski rabi zemljišč so se za potrebe kmetijske politike začeli zajemati že leta 1996 v okviru pilotnega projekta, prva evidenca za celo Slovenijo pa je bila vzpostavljena leta 2002. Vzdrževanje se izvaja ciklično, vsako leto se obnovi podatke rabe zemljišč na približno tretjini ozemlja Slovenije. Potreba po novi evidenci rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč se je pojavila predvsem zaradi neustreznosti podatkov zemljiškega katastra kot osnovne zemljiške evidence za izvajanje evropske kmetijske politike (glej [12]). Podatki tako imenovane Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč so hierarhično urejeni glede na dejansko rabo, kjer poznamo skupine dejanske rabe, ki so nadalje razdeljene na vrste dejanske rabe.

2.2 Pregled zakonodaje na področju spremljanja rabe zemljišč in prostorskega načrtovanja

Zakonodaja se je skozi leta močno spreminjala in dopolnjevala. Pomembnejše prelomnice na področju zbirk podatkov o rabi prostora in predvsem na področju prostorskega načrtovanja je zakonodaja doživela v letih 1974, 2000, 2002, 2004, 2006 in 2007.

Zakon o zemljiškem katastru (ZZKat) je dne 17. 4. 1974 sprejela Skupščina Socialistične Republike Slovenije [16]. V zakonu je določeno, kako se evidentirajo zemljišča v zemljiškem katastru glede na njihovo dejansko vrsto rabe. Zemljiškim parcelam ali delom parcel so od leta 1974 v zemljiškem katastru pripisali naslednje opisne podatke:

- katastrske kulture, če se uporabljajo oziroma če so namenjene za kmetijsko in gozdno proizvodnjo,
- zemljišča pod gradbenimi objekti,
- zelene površine,
- nerodovitna zemljišča.

Katastrske kulture, zemljišča pod gradbenimi objekti, zelene površine in nerodovitna zemljišča se razvrstijo v posebne kategorije po nomenklaturi in merilih, določenih s predpisom za izvrševanje tega zakona (glej [16]). **Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru** je bil izdan novembra leta 1982. S tem pravilnikom so se določale nomenklature, oznake in šifre vrst rabe zemljišč (Preglednica 1), merila in pogoji za uvrščanje zemljišč v vrste rabe, pravila za evidentiranje ter ugotavljanje vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru. Vsako zemljišče se je glede na dejansko rabo

uvrstilo v eno od skupin vrst rabe, ki so bile določene z zakonom, in v eno od vrst rabe zemljišč, ki so bile določene s tem pravilnikom [17].

Preglednica 1: Vrste rabe zemljišč v zemljiškem katastru po nomenklaturi, oznaki in šifri iz leta 1982.

OPIS (NOMENKLATURA)	OZNAKA	ŠIFRA
Katastrske kulture		
1. njive	nj	101
2. vrt	vr	102
3. plantažni sadovnjak	psd	103
4. ekstenzivni sadovnjak	sd	104
5. vinograd	vg	105
6. hmeljišče	hm	106
7. travnik	tr	107
8. barjanski travnik	btr	108
9. pašnik	pš	109
10. trstičje	trs	110
11. gozdna plantaža	gdp	111
12. gozd	gd	112
Zemljišča pod gradbenimi objekti		
1. stanovanjska stavba	st. st.	201
2. poslovna stavba	p. st.	202
3. gospodarsko poslopje	g. posl.	203
4. garaža	gar.	204
5. funkcionalni objekt	f. obj	205
6. spomenik	spom.	206
7. porušeni objekt	por. obj.	207
8. cesta	cesta	208
9. pot	pot	209
10. železnica	žel.	210
11. dvorišče	dv.	211
12. prodajalni trg	pr. trg	212
13. parkirišče	par.	213
14. odprto skladišče	odp. skl.	214
15. odlagališče odpadkov	odl. odp.	215
16. odprti kop	odp. kop.	
Zelene površine		
1. zelenica	zel.	301
2. pokopališče	pok.	302
3. park	park	303
4. igrišče	igr.	304
Nerodovitna zemljišča		
1. neplodno	npl.	401
2. vodotok	vod.	402
3. jezero	jez.	403
4. ribnik	rib.	404
5. močvirje	moč.	405

(Povzeto po [17])

Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot (ZENDMPE) je bil sprejet 30. 5. 2000 [18]. Ta zakon ureja evidentiranje nepremičnin, državne meje in prostorskih enot ter urejanje in spreminjanje mej zemljiških parcel. Po tem zakonu se podatki o dejanski rabi zemljišč v zemljiškem katastru vodijo za:

- kmetijska zemljišča,
- gozdna zemljišča,
- vodna zemljišča,
- neplodna zemljišča,
- pozidana zemljišča.

Podrobnejša razdelitev je opisana v Pravilniku o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora [19], vendar pa naj bi Geodetska uprava Republike Slovenije, ki je zadolžena za vodenje zemljiškega katastra, še sedem let po uveljavitvi tega zakona vodila v zemljiškem katastru podatke o vrstah rabe zemljišč, o katastrskih kulturah in o katastrskih razredih za katastrske kulture. Podobno je določil tudi nov Zakon o evidentiranju nepremičnin (ZEN) iz leta 2006 (glej [14]), v katerem je bilo določeno, da se morajo podatki o katastrski rabi ukiniti aprila 2011, ta rok se je najprej podaljšal na 1. 7. 2013, a se tudi takrat ti podatki v zemljiškem katastru niso ukinitili. Trenutno se podatki v zemljiškem katastru še vodijo, a se ne vzdržujejo, ukinitve pa je predvidena v naslednjem letu.

Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1) je bil sprejet 27. 11. 2002 (glej [20], [21]), kasneje pa je bil večkrat spremenjen in dopolnjen, v veliki meri ga je nadomestil novi zakon iz leta 2007 (glej [9]). Zakon ureja prostorsko načrtovanje in uveljavljanje prostorskih ukrepov za izvajanje načrtovanih prostorskih ureditev, zagotavljanje opremljanja zemljišč za gradnjo ter vodenje sistema zbirk prostorskih podatkov (glej [20]). Zakon je določil državne, občinske in skupne prostorske akte, med katere spadajo strategija prostorskega razvoja Slovenije, prostorski red Slovenije, državni lokacijski načrt, regionalna zasnova prostorskega razvoja, strategija prostorskega razvoja občine, prostorski red občine, občinski lokacijski načrt in lokacijska informacija.

Za temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru je ZUreP-1 določil Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. Določil je tudi pripravo Prostorskega reda Slovenije, ki v skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije predpisuje temeljna pravila za urejanje prostora na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt) (glej [9]) omenjeni zakon v veliki meri nadomešča.

Zakon o graditvi objektov (ZGO-1) je bil sprejet 29. 11. 2002 (glej [11]) in je bil že večkrat spremenjen in dopolnjen. Zakon ureja pogoje za graditev vseh objektov, določa bistvene zahteve in njihovo izpolnjevanje glede lastnosti objektov, predpisuje način in pogoje za opravljanje dejavnosti, ki so v zvezi z graditvijo objektov, ureja organizacijo in delovno področje dveh poklicnih zbornic, ureja inšpekcijsko nadzorstvo, določa sankcije za prekrške, ki so v zvezi z graditvijo objektov in ureja druga vprašanja, povezana z graditvijo objektov (glej [11]).

Leta 2004 sta bili na temelju Zakona o urejanju prostora sprejeti **Strategija prostorskega razvoja Slovenije** in **Prostorski red Slovenije**.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) je bila sprejeta 18. 6. 2004 [22] in je temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru. Podaja okvir za prostorski razvoj na celotnem ozemlju države in postavlja usmeritve za razvoj v evropskem prostoru. Določa zasnovo urejanja

prostora, njegovo rabo in varstvo. Prostorska strategija podaja splošna izhodišča in značilnosti slovenskega prostora, na osnovi katerih so določeni cilji prostorskega razvoja Slovenije. Skladno z njimi opredeljuje zasnovo bodočega prostorskega razvoja in prioritete ter usmeritve za njegovo doseganje, določa usmeritve za razvoj posameznih prostorskih sistemov na regionalni in lokalni ravni ter določa ukrepe za njeno izvajanje v obliki različnih programov, nalog in aktivnosti nosilcev urejanja prostora (glej [22]).

Prostorski red Slovenije (PRS) je bil sprejet 28. 10. 2004 [23] in določa pravila za urejanje prostora. Pravila se uporabljajo za prostorsko načrtovanje poselitve, gospodarske infrastrukture in krajine, za določanje osnovne in podrobne namenske rabe prostora, meril in pogojev za urejanje prostora v strateških in izvedbenih prostorskih aktih na regionalni in lokalni ravni ter lokacijskih pogojev za umeščanje prostorskih ureditev ter načrtovanje in graditev objektov, za pripravo strokovnih podlag ter za pripravo poenotениh in strokovno utemeljenih prostorskih aktov (glej [23]).

Ta dokumenta se bosta uporabljala do izdaje podzakonskih predpisov na podlagi Zakona o prostorskem načrtovanju (glej [9]), ki je določil nove prostorske akte na državni ravni. Po uveljavitvi državnega strateškega prostorskega načrta bodo prenehale veljati določbe in usmeritve za načrtovanje posegov v prostor oziroma prostorskih ureditev kot jih določata SPRS in PRS.

Zakon o evidentiranju nepremičnin (ZEN), sprejet 21. 4. 2006 (glej [14]), je nadomestil ZENDMPE, ki je z uveljavitvijo ZEN prenehal veljati. Zakon o evidentiranju nepremičnin je dopolnjen in ureja vse tiste podatke, ki jih je predhodno urejal ZENDMPE, vendar se s tem zakonom urejajo tudi postopki vpisa podatkov o stavbah in delih stavb v kataster stavb ter vpis njihovih sprememb, register nepremičnin, izdajanje podatkov in druga vprašanja, povezana z evidentiranjem nepremičnin, državne meje in prostorskih enot. Podatki o dejanski rabi zemljišč naj bi se v zemljiški kataster po tem zakonu prevzeli iz evidenc dejanske rabe zemljišč, podatke o vrstah rabe zemljišč, katastrskih kulturah in katastrskih razredih pa naj bi se vodile le še pet let po uveljavitvi tega zakona (ne glede na to ali bodo podatki o dejanski rabi na voljo). Iz tega razloga tudi stalno podaljševanje roka ukinitve podatkov katastrske rabe in razredov.

Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt) je bil sprejet 30. 3. 2007 (glej [9]). Zakon je bil spremenjen leta 2008 na podlagi določb Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja [24]. Leto kasneje je bil zakon spremenjen in dopolnjen na podlagi določb Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju [25]. Ta zakon ureja prostorsko načrtovanje kot del urejanja prostora, tako da določa vrste prostorskih aktov, njihovo vsebino in medsebojna razmerja ter postopke za njihovo pripravo in sprejem. Ureja tudi opremljanje stavbnih zemljišč ter vzpostavitev in delovanje tako imenovanega prostorskega informacijskega sistema (glej [9]). Vrste prostorskih aktov, ki jih predpisuje zakon, so državni, občinski in medobčinski. Tako so v zakonu opisani državni strateški prostorski načrt, državni prostorski načrt, občinski prostorski načrt, občinski podrobni prostorski načrt in regionalni prostorski načrt.

2.3 Prostorsko načrtovanje na ravni občine

Pristojnost občine na področju urejanja prostora je definirana v Zakonu o urejanju prostora iz leta 2002. V skladu s temeljnimi določbami tega zakona ter z usmeritvami strateških prostorskih aktov države se določajo raba prostora in prostorske ureditve lokalnega pomena, kot tudi pogoji prostorskega načrtovanja in umeščanja objektov v prostor (glej [20]).

Zakon navaja, da urejanje prostora v občinski pristojnosti obsega (glej [20]):

- usmerjanje prostorskega razvoja občine z določanjem ciljev in usmeritev za urejanje prostora v občini ob upoštevanju državnih usmeritev za urejanje prostora na lokalni ravni;
- predpisovanje podrobnejših meril in pogojev za urejanje prostora na območju občine;
- načrtovanje prostorskih ureditev na območju občine;
- izvajanje prostorskih ukrepov za uresničevanje občinskih prostorskih aktov;
- vodenje in izvajanje ukrepov aktivne zemljiške politike in opremljanja zemljišč;
- vodenje zbirk prostorskih podatkov iz njene pristojnosti;
- spremljanje stanja na področju urejanja prostora in skrb za zakonitost in red v prostoru;
- pripravo in sprejem poročil o stanju na področju urejanja prostora.

Kot občinske prostorske akte je ZUreP-1 (glej [20]) določil **strategijo prostorskega razvoja občine** (SPRO) z urbanističnimi in krajinskimi zasnovami, **prostorski red občine** (PRO) ter **občinske lokacijske načrte**. Leta 2007 je ob sprejetju novega zakona ZPNačrt (glej [9]) občina dobila nov obseg urejanja prostora. Občina je tako pristojna za (glej [9]):

- določanje ciljev in izhodišč prostorskega razvoja občine;
- določanje rabe prostora in pogojev za umeščanje posegov v prostor;
- načrtovanje prostorskih ureditev lokalnega pomena.

Občina je za posege v prostor dobila dva nova občinska prostorska akta, in sicer **občinski prostorski načrt** ter **občinski podrobni prostorski načrt**. Pri tem je **občinski prostorski načrt** (OPN, glej [9]) temeljni prostorski akt občine, s katerim se, ob upoštevanju usmeritev iz državnih prostorskih aktov, razvojnih potreb občine in varstvenih zahtev, določijo cilji in izhodišča prostorskega razvoja občine, načrtujejo prostorske ureditve lokalnega pomena ter določijo pogoji umeščanja objektov v prostor. Občinski prostorski načrt je pomembna podlaga za racionalno in trajnostno načrtovanje vseh posegov v prostor v občini in za zagotavljanje kakovostnih pogojev za življenje in delo njenih prebivalcev. Izvedbeni del občinskega prostorskega načrta po posameznih enotah urejanja prostora določa:

- območja namenske rabe prostora;
- prostorske izvedbene pogoje ter
- območja, za katera se pripravi občinski podrobni prostorski načrt.

Občinski podrobni prostorski načrt (OPPN, glej [9]) je prostorski akt, s katerim se podrobneje načrtuje prostorske ureditve na območjih iz petega odstavka 39. člena Zakona o prostorskem načrtovanju (glej [9]), lahko pa tudi na drugih območjih, če se za to izkaže potreba po tem, ko je bil sprejet občinski prostorski načrt. OPPN se izdelava tudi za prostorske ureditve lokalnega pomena zaradi posledic naravnih ali drugih nesreč, ki niso določene v občinskem prostorskem načrtu. Z občinskim podrobnim prostorskim načrtom se podrobneje določi:

- območje občinskega podrobnega prostorskega načrta;
- arhitekturne, krajinske in oblikovalske rešitve prostorskih ureditev;
- območja, za katera se projektne rešitve pridobijo z javnim natečajem;
- načrt parcelacije;
- etapnost izvedbe prostorske ureditve, če je ta potrebna;
- rešitve in ukrepe za celostno ohranjanje kulturne dediščine;
- rešitve in ukrepe za varstvo okolja in naravnih virov ter ohranjanje narave;
- rešitve in ukrepe za obrambo ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, vključno z varstvom pred požarom;
- pogoje glede priključevanja objektov na gospodarsko javno infrastrukturo in grajeno javno dobro.

3 KRONOLOGIJA PROSTORSKEGA RAZVOJA OBČINE NOVO MESTO

Za namen analize prostorskega razvoja v Mestni občini Novo mesto je bilo treba proučiti prostorske akte, ki se nanašajo na izbrano območje. Pri tem smo se omejili le na obdobje zadnjih dveh desetletij oziroma na obdobje nastanka prostorskih aktov, ki so bili aktualni še v zadnjem desetletju, to je v obdobju našega analitičnega dela. Na izbrano obdobje smo se omejili zaradi digitaliziranih prostorskih aktov, ki jih med seboj lahko analiziramo in primerjamo z OPN MONM (glej [8]) iz leta 2009. Starejši prostorski akti so namreč še v analogni obliki, zato bi bila analiza in primerjava teh prostorskih aktov zelo zamudna in bi presegala delo diplomske naloge.

Za obdobje 1986 do 1990 je bil sprejet Srednjeročni družbeni plan občine Novo mesto, Dolgoročni družbeni plan občine Novo mesto pa za obdobje 1986 do 2000 [26]. Kot smo ugotovili pri pregledu zakonodaje, smo v času od leta 2004 do 2007 govorili o občinskih lokacijskih načrtih, po letu 2007 pa poznamo občinske prostorske načrte (OPN) in občinske podrobne prostorske načrte (OPPN).

3.1 Prostorski razvoj Mestne občine Novo mesto pred sprejetjem OPN v letu 2009

V Analizi razvojnih možnosti prostorskega razvoja MONM iz leta 2007 [27] je zapisano, da se je MONM v preteklosti razvijala zelo nenačrtovano, kar je prineslo mnogo težav na področju razvoja poselitve, infrastrukture in ohranjanja krajine. Glavna težava prostorskega razvoja je bilo stalno pomanjkanje površin za gradnjo. Tako se je na območju občine ustvarila razpršena poselitev, ki pa ima še danes vpliv na prostorsko načrtovanje razvoja MONM. Posledice razpršene gradnje se danes kažejo v slabi dostopnosti posameznih območij občine, neustrezni komunalni opremljenosti teh območij, neustrezni prometni opremljenosti in neustrezni razporejenosti funkcij naselij v občini. V preteklosti so se ustvarila močna industrijska središča na obrobju mesta, manjši proizvodni kompleksi pa tudi znotraj stanovanjskih območij. Prvi skrbno načrtovan Urbanistični načrt je Novo mesto dobilo leta 1973 (Slika 1).



Slika 1: Urbanistični načrt Novega mesta iz leta 1973 [28].

Dokument je zasnoval sistem mestnih obvoznic, ki so bile za sam razvoj mesta ena najpomembnejših pridobitev. V tem času je prostorski razvoj zaznamovala tudi močna rast industrije. To je povzročilo priseljevanje prebivalstva, zahtevalo izgradnjo obsežnih stanovanjskih območij, posledično pa povzročilo preobremenjenost prometnic in neustreznost komunalne opremljenosti. Okoli leta 1990 se je začela pripravljati Urbanistična zasnova Novega mesta (1990–2002), s katero so podrobno raziskali tudi potek in možnosti izvedbe novomeških obvoznic. V tedanjem času so predpostavili, da bo imelo Novo mesto le vzhodni priključek na avtocesto, zato je bilo v ta namen obsežno proučevano vzhodno območje mesta. Spremembe planskih aktov so predvidevale velike nove površine za razvoj stanovanjskih in gospodarskih con, ki so bile sprejete s sprejemom urbanistične zasnove (glej [27]).

Leta 2004 so bile zadnjič sprejete spremembe urbanistične zasnove Novega mesta, s katero so bile pridobljene nove obsežne površine različnih namembnosti. Spremembe so bile skrbno izdelane na podlagi številnih strokovnih podlag in programskih zasnov za vsa območja kompleksnih ureditev. Tako je bilo pridobljenih skupno za okrog 90 ha novih stavbnih zemljišč, nekaj teh zemljišč je bilo opredeljenih za gospodarske cone, nekaj za visokošolsko dejavnost in večji del površin za stanovanjsko gradnjo (glej [27]).

Po letu 2004 se ni več pripravljalo sprememb prostorskih sestavin planskih dokumentov, saj se je skladno z novo prostorsko zakonodajo pričela priprava nove urbanistične zasnove Novega mesta. Občina je leta 2005 skladno z Zakonom o urejanju prostora (glej [20]) začela s pripravo Strategije prostorskega razvoja občine, leta 2006 pa še s pripravo Prostorskega reda občine. Leto 2007 je prineslo spremembe prostorske zakonodaje, kar je močno vplivalo na način priprave, sprejemanja ter vsebino občinskih prostorskih aktov. Pripravo strategije prostorskega razvoja in prostorskega reda MO Novo mesto so tako nadaljevali kot postopek priprave OPN po določilih novega zakona. OPN je bil sprejet 24. 11. 2009 kot prvi med slovenskimi občinami (glej [8]).

3.2 Občinski prostorski načrt Mestne občine Novo mesto

Občinski prostorski načrt MONM (glej [8]) je danes temeljni razvojni prostorski dokument občine Novo mesto, sestavljen iz strateškega in izvedbenega dela, ki je leta 2009 nadomestil prostorska planska dokumenta občine Novo mesto iz leta 1986. Pri izdelavi OPN je bilo potrebno upoštevati usmeritve iz državnih prostorskih aktov, razvojne potrebe občine in varstvene zahteve.

Strateški del OPN tako določa (glej [8]):

- izhodišča in cilje prostorskega razvoja občine,
- zasnovo prostorskega razvoja občine,
- zasnovo gospodarske javne infrastrukture lokalnega pomena in grajenega javnega dobra,
- območja naselij, vključno z območji razpršene poselitve, ki so z njimi prostorsko povezana,
- območja razpršene poselitve,
- usmeritve za razvoj prostorskih ureditev.

V izvedbenem delu OPN so določila glede (glej [8]):

- območij namenske rabe prostora,
- prostorskih izvedbenih pogojev,
- območij, za katere se pripravi občinski podrobni prostorski načrt.

3.2.1 Izhodišča prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto

Glavna izhodišča prostorskega razvoja občine Novo mesto so opisana v strateškem delu OPN, le-ta pa obsegajo osnovne ugotovitve, ki izhajajo iz analiz stanja, teženj in možnosti prostorskega razvoja, razvojne potrebe v občini ter razvojne potrebe države in regije, medsebojne vplive in povezave z območji sosednjih občin. Strategija prostorskega razvoja občine Novo mesto temelji na uravnoteženem doseganju družbene blaginje in svobode posameznika pri uresničevanju prostorskih potreb, tako da ne bi bile ogrožene bodoče generacije. V občini se zavzemajo za preudarno izkoriščanje prostorskih potencialov, razvijanje regionalnih posebnosti, ohranitev krajinske pestrosti in naravnih kakovosti ob upoštevanju naravnih omejitev ter z upoštevanjem prehodnosti prostora (glej [8]).

Novo mesto se razvija kot središče nacionalnega pomena in kot pomembno regionalno prometno vozlišče in središče. V lokalnih središčih se spodbuja razvoj ustreznih storitvenih in oskrbnih funkcij, poselitev se prednostno usmerja v urbana naselja, strategija pa upošteva razvojne potrebe občine, ki so bile izražene s strani občanov in gospodarskih družb. Mestna občina Novo mesto naj bi postala najbolj razvita občina južnega dela vzhodne kohezijske regije, in sicer kot mestna občina, ki jo odlikujejo strateška lega, lokacija na križišču avtocestnega koridorja Ljubljana–Obrežje in načrtovane 3. razvojne osi (glej [8]).

Novo mesto naj bi se razvijalo kot nosilno razvojno območje regije in eno od gospodarsko najbolj razvitih slovenskih mest, zato se poskuša zagotavljati razvojne površine in druge pogoje za razvoj gospodarstva. Postalo naj bi kulturno bolj prepoznavno, privlačno in varno bivalno okolje za vse kategorije prebivalstva, zato se bodo urejala zadostna in kakovostna stanovanjska območja, prednostno se bo pospešil razvoj univerze, kulturnih programov in razvoj turistične ponudbe (glej [8]).

Podeželje bo prav tako predstavljalo razvojno območje in kakovostno bivalno okolje, ki bo dopolnjevalo ponudbo Novega mesta kot središča nacionalnega pomena ter hkrati regionalnega in občinskega središča (glej [8]).

3.2.2 Cilji prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto

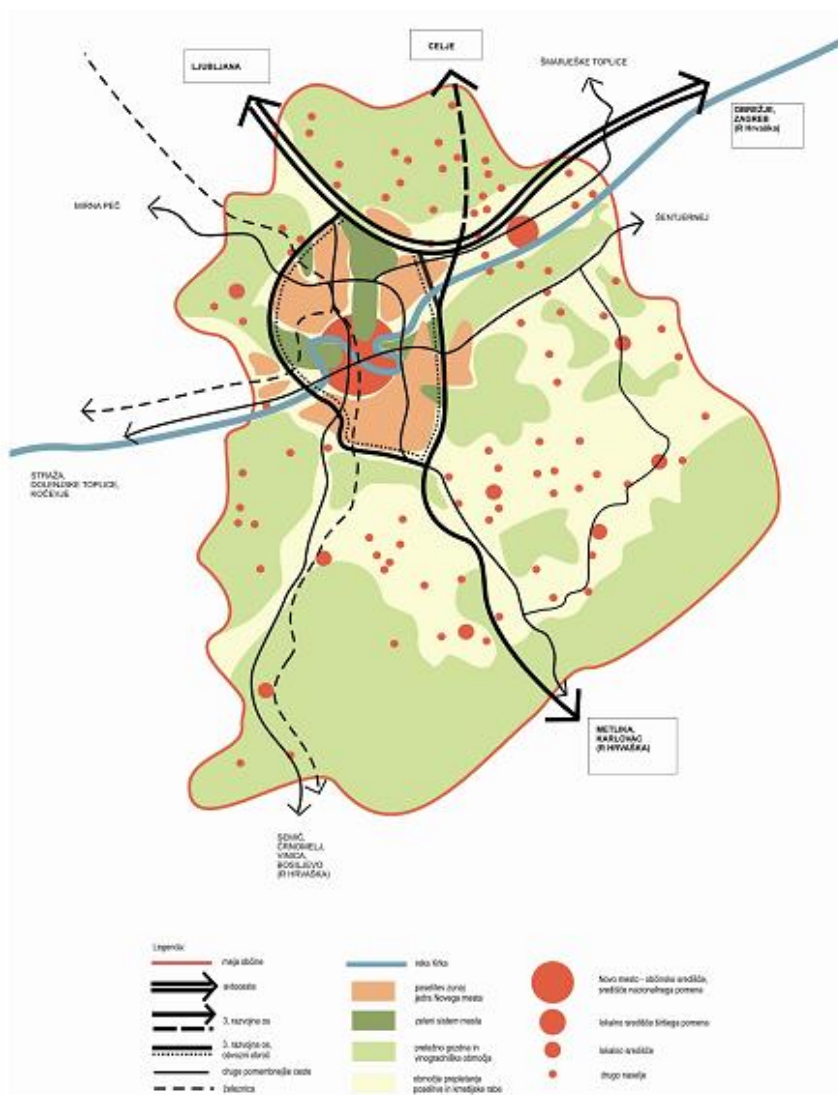
Cilji prostorskega razvoja MONM, ki jih najdemo v OPN iz leta 2009, so naslednji (glej [8]):

- uravnotežen prostorski razvoj Novega mesta in drugih naselij glede na njihovo vlogo v omrežju naselij z ustreznimi prostorskimi možnostmi za razvoj stanovanj ter gospodarskih in družbenih dejavnosti;
- izboljšanje prostorskih in drugih razmer za razvoj novih delovnih mest;
- izboljšanje dostopnosti in prometne opremljenosti naselij, gospodarskih con in turističnih območij;
- ustrezna energetska in komunalna opremljenost naselij, gospodarskih con in turističnih območij;
- nadgrajevanje prepoznavnosti prostora Novega mesta in podeželskih območij občine, krajine in grajenih struktur, ustvarjanje novih kvalitativnih vrednot v prostoru in ohranjanje naravnih kakovosti;
- razvoj turističnih in pristočasnih dejavnosti kot pomembnih razvojnih programov;
- prostorske ureditve, ki so lahko v soodvisnosti od ureditev v sosednjih občinah, se načrtujejo skupaj s temi občinami;
- omogoča se neoviran dostop javnih objektov in površin funkcionalno oviranim osebam;

- doseganje okoljskih ciljev, kot so zmanjšanje zračnih emisij, zmanjšanje hrupa, zmanjšanje obremenjevanja prsti in vegetacije, izboljšanje in ohranjanje kakovosti vodnih virov, zmanjšanje obremenjevanja okolja s komunalnimi odpadki ter ohranjanje krajinske in biotske raznolikosti;
- razvoj občine mora upoštevati omejitve v prostoru z namenom varovanja ljudi in njihovega premoženja pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- s prostorskim razvojem in ureditvami se bo omogočalo ohranjanje kulturne dediščine ter njeno vključevanje v družbeni in gospodarski razvoj občine.

3.2.3 Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto

Zasnova prostorskega razvoja občine je prikazana na sliki 2.



Slika 2: Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto (glej [8]).

Prednostno se razvoj poselitve in dejavnosti usmerja na območje naselja Novo mesto in lokalnih središč, kjer se za razvoj (gradnjo) sprva izkoristijo nezadostno in neprimerno izkoriščene obstoječe površine. Pri razvoju poselitve in umeščanju posameznih dejavnosti je potrebno upoštevati sprejemljivost z vidika varstva in vrednost kulturne dediščine (glej [8]).

Gospodarske dejavnosti se razvijajo na območjih, na katerih obstajajo prostorske možnosti zanje, glede na prostorske potenciale in omejitve ter vključno s prometno in drugo infrastrukturo. Večje gospodarske cone se tudi v prihodnje koncentrirajo na širšem območju Novega mesta, v navezavi na obstoječi in predvideni sistem povezovalnih cest ter na avtocesto, 3. razvojno os in deloma železnico. Gospodarske dejavnosti se deloma razvijajo tudi v pomembnejših središčih, pri umeščanju in razvoju gospodarskih dejavnosti pa se upošteva njihova združljivost z drugimi dejavnostmi in rabami prostora (glej [8]).

Gradnja stanovanjskih objektov se zagotavlja predvsem na območju Novega mesta ter na Otočcu. V večjih lokalnih naseljih se stanovanjska gradnja načrtuje kot zgostitev in zaokrožitev stavbnih zemljišč v naseljih ter širitve naselij za stanovanja. Stanovanjsko gradnjo se usmerja v območja, kjer je mogoče zagotavljati komunalno opremljanje in dostopnost. Teži se k zagotavljanju racionalne rabe prostora z bolj strnjeno gradnjo in višjimi gostotami pozidave v urbanih središčih (glej [8]).

Oskrbne, storitvene in družbene dejavnosti se usmerja na funkcionalno zaokrožena območja, pri čemer se ohranja in prenavlja obstoječe ter spodbuja nove ureditve za te dejavnosti s ciljem doseganja visoke kakovosti oskrbe prebivalcev (glej [8]).

Ohranjajo se potenciali za razvoj turizma in prostočasnih dejavnosti. Spodbuja se razvoj novih oblik turistične ponudbe na območju občine. Na podeželju se spodbuja razvoj tržnih niš v okviru razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti povezanih s turizmom in skladnih s cilji ohranjanja narave in varstva kulturne dediščine (glej [8]).

Novo mesto se razvija kot središče nacionalnega pomena in hkrati regijsko ter občinsko središče z že razvitimi gospodarskimi conami, stanovanjskimi območji ter številnimi javnimi funkcijami in z razvojem univerzitetnega središča. Otočec se razvija kot lokalno središče širšega pomena, kot turistično in stanovanjsko, pa tudi oskrbno središče. Lokalna središča ožjega pomena imajo pomembnejšo funkcijo v omrežju naselij, sem spadajo naselja Velike Brusnice, Gabrje, Dolž, Stopiče, Podgrad, Birčna vas, Uršna sela in Prečna. Druga naselja so pretežno ruralnega značaja, brez pomembnejše vloge v omrežju naselij, kjer prevladujeta kmetijstvo in bivanje. Posebno vlogo imajo turistična naselja in območja s turističnim potencialom, ne smemo pa pozabiti tudi na romska naselja, ki jih je v občini kar nekaj. Del teh območij se bo ohranilo in komunalno opremilo, del pa se jih ukine, zaradi razvoja (glej [8]).

Temeljna prometna os v občini je avtocesta Ljubljana–Obrežje, ki se poveže s cesto v okviru 3. razvojne osi, za katero je potrebna rezervacija koridorja. Ta os bo omogočila neposredno navezavo Novega mesta in drugih pomembnih lokalnih središč in razbremenila obstoječe prometnice. Tako se bo okrepila prometna povezanost z Ljubljano, Zagrebom, Celjem in Karlovcem. Osrednje razvojne osi v občini so pasovi ob avtocesti, ob povezovalnih cestah med avtocesto in mestno cestno mrežo ter ob regionalnih in glavnih cestah v smereh proti Mirni Peči, Šmarjeti, Šentjerneju, Metliki, Uršnim selom in Straži. Ob njih se omogoča in vzpodbuja intenzivnejši razvoj v skladu z varstvom narave (glej [8]).

»Ta stran je namenoma prazna.«

4 METODOLOGIJA DELA

Za namen analize spremembe rabe prostora smo na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije (MKO, glej [6]) pridobili vektorske podatke dejanske rabe prostora za leta 2002, 2005, 2009 in 2012 v zapisu *.shp.

Podatke o namenski rabi prostora smo pridobili na Mestni občini Novo mesto (MONM), kjer smo dobili:

- vektorske podatke za Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin Dolgoročnega plana Občine Novo mesto za obdobje 1986–2000 in Srednjeročnega družbenega plana Občine Novo mesto za obdobje 1986–1990 (v nadaljevanju PS SDPO) za območje Mestne občine Novo mesto (glej [7]), ki je veljal do leta 2009,
- vektorske podatke za Občinski prostorski načrt (v nadaljevanju OPN) Mestne občine Novo mesto (glej [8]), ki je v veljavi od leta 2009 dalje.

Na Geodetski upravi Republike Slovenije (GURS) smo dobili:

- vektorske podatke katastra stavb za Mestno občino Novo mesto iz leta 2004 in 2012,
- vektorske podatke Registra prostorskih enot (RPE) o mejah statističnih regij, občin in naselij,
- rastrske podatke državnega ortofoto načrta (DOF) iz leta 2004 in 2012 [29].

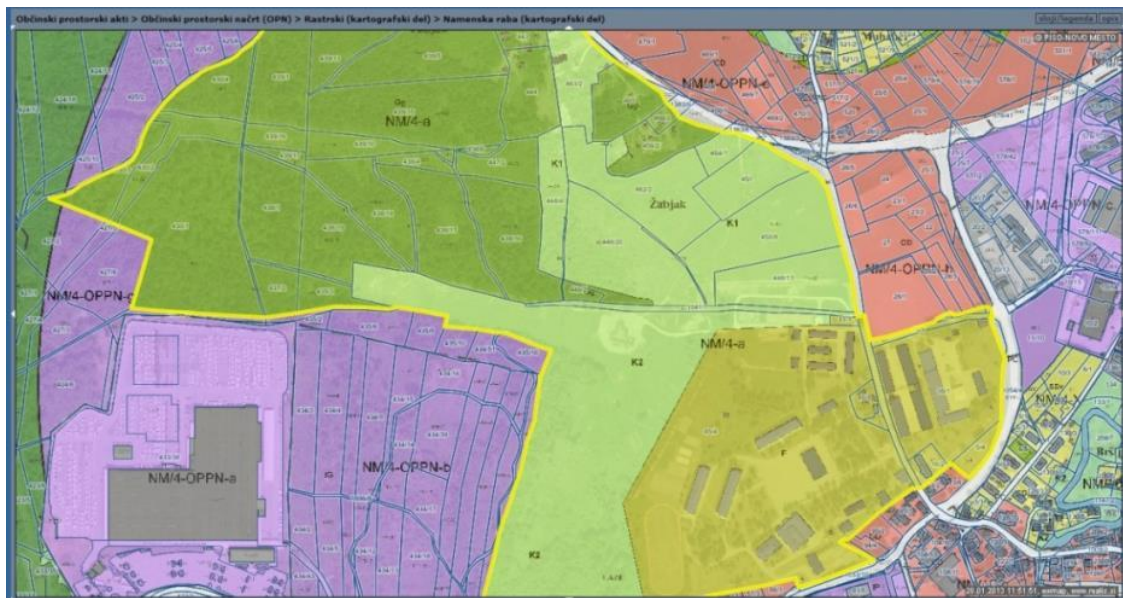
4.1 Analiza kakovosti podatkov z vidika spreminjajoče se metodologije zajema podatkov

4.1.1 Sprememba metodologije določevanja namenske rabe prostora

Za ustrezno analizo namenske rabe ima sprememba metodologije določevanja namenske rabe prostora zelo močan vpliv. V PS SDPO Novo mesto smo imeli 8 razredov namenske rabe zemljišč, nato smo s sprejetjem OPN MONM leta 2009 prešli na kategorizacijo namenske rabe zemljišč v le 5 razredov. Pri primerjavi podatkov namenske rabe (usklajevanju kategorij namenske rabe) je bilo nujno potrebno upoštevati smernice za izdelavo OPN [30] in proučiti vse vidike določanja novih kategorij. Pri analizi namenske rabe prostora se nismo spuščali v podrobnejšo namensko rabo, a je bilo za ustrezno določitev kategorij rabe zemljišč treba upoštevati tudi nekatere kategorije podrobnejše namenske rabe.

Po osebni razgovoru z g. Izidorjem Jeralo, ki je podsekretar za prostorsko načrtovanje na Uradu za prostor na MONM, smo dobili informacije, ki so bile zelo koristne za analizo rabe prostora in interpretacijo dobljenih rezultatov [31]. Površine »območja za obrambo« so v MONM na dveh lokacijah: vojašnica v naselju (F) in vojaško območje, ki ni vojašnica izven naselja (f). Za analitičen del naloge je pomembno to, da tu občina ni določala nove ali drugačne namenske rabe v postopku sprejemanja OPN, le preteklo namensko rabo je bilo treba opredeliti v skladu z novim pravilnikom o pripravi OPN (glej [30]). Slika 3 prikazuje območje vojašnice v Bršljinu z oznako NM/4-a v OPN-ju, Slika 4 pa isto območje, predstavljeno v predhodnih prostorskih sestavinah PS SDPO. V obeh primerih je območje vojašnice opredeljeno z rumeno linijo, ki označuje, da gre za površino »območja za izključne potrebe obrambe«. To dejstvo so pri pripravi OPN prenesli kot enoto urejanja prostora z oznako NM/4-a, niso pa celi enoti določili stavbnega zemljišča po namenski rabi. Pri tem je treba izpostaviti, da občina sploh ne določa namenske rabe zemljišč, ki so že določene z državnimi prostorskimi ureditvami. Določi jih lahko le na podlagi usmeritev veljavnega Državnega prostorskega načrta (DPN), ki pa za vojašnico Bršljin nikoli ni bil sprejet. Iz tega razloga so pri določevanju

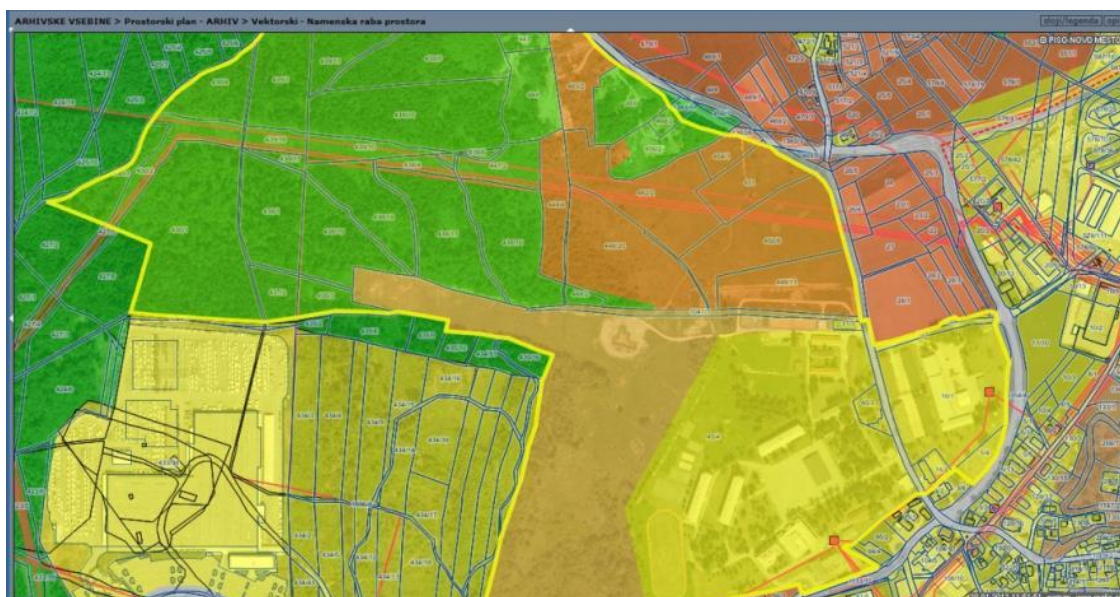
namenske rabe tega območja enostavno prevzeli stare podatke iz PS SDPO (del zemljišč je bil opredeljen kot gozd, del kmetijsko, del pa kot stavbno zemljišče po namenski rabi). Za stavbni del so morali izbrati šifro po pravilniku o pripravi OPN, kjer v kategoriji stavbnih zemljišč poznamo »območja za potrebe obrambe v naseljih«, oznaka (F).



Legenda:

s Območja stanovanj	Z Območja zelenih površin	K1 Najboljša kmetijska zemljišča
c Območja centralnih dejavnosti	G Gozdna zemljišča	K2 Druga kmetijska zemljišča
I Območja proizvodnih dejavnosti	V Površinske vode	F Območja za potrebe obrambe v naselju
B Posebna območja	P Območja prometnih površin	f Območja za potrebe obrambe zunaj naselij

Slika 3: Izsek iz OPN MONM (namenska raba) za območje vojašnice Bršljin (glej [8]).

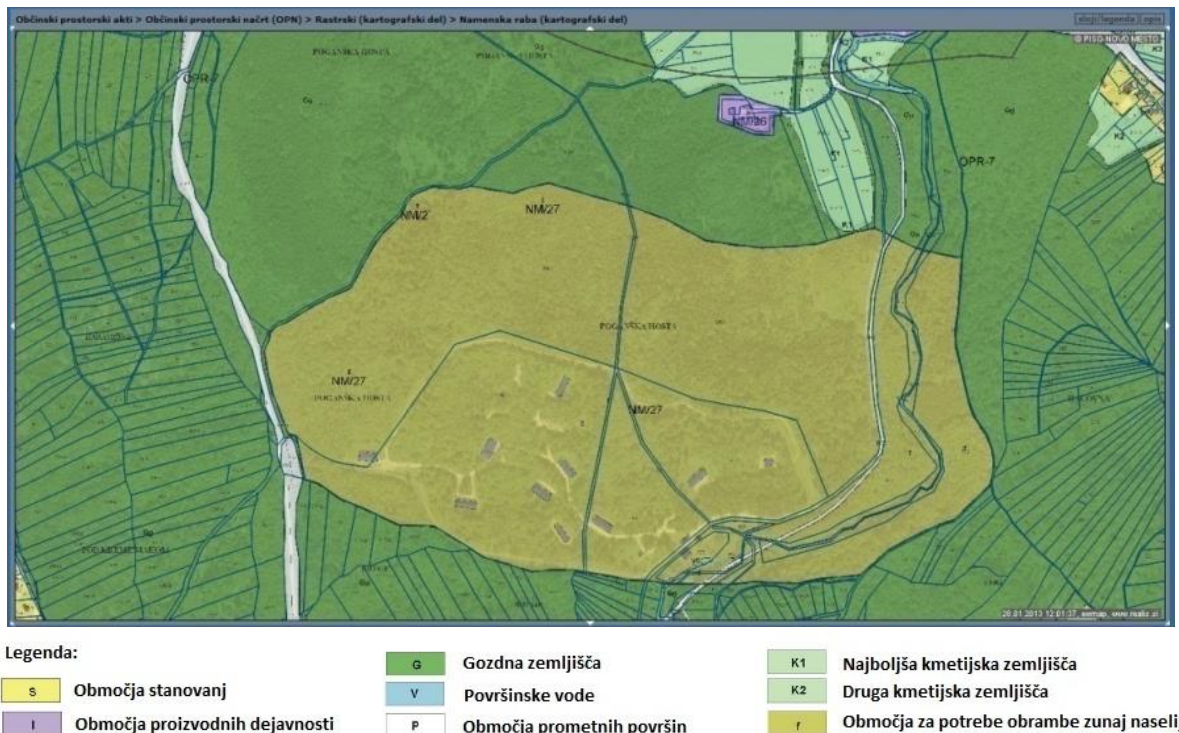


Legenda:

s Območja stanovanj	Z Območja zelenih površin	K1 Najboljša kmetijska zemljišča
c Območja centralnih dejavnosti	G Gozdna zemljišča	K2 Druga kmetijska zemljišča
I Območja proizvodnih dejavnosti	V Površinske vode	F Območja za potrebe obrambe v naselju
B Posebna območja	P Območja prometnih površin	f Območja za potrebe obrambe zunaj naselij

Slika 4: Izsek iz PS SDPO Novo mesto (namenska raba) za območje vojašnice Bršljin (glej [7]).

Drugo zanimivo območje, ki ga želimo izpostaviti, je območje NM/27 – Poganški boršt (Slika 5). Ker je ta lokacija izven naselja in ker je bila pred uveljavitvijo OPN MONM na tem območju namenska raba opredeljena kot gozd, so lokaciji po pravilniku o izdelavi OPN pripisali namensko rabo iz kategorije – V: »območja drugih zemljišč – območja za potrebe obrambe izven naselij«, oznaka (f).



Slika 5: Izsek iz OPN MONM (namenska raba) za vojaško območje Poganški boršt (glej [8]).

V zvezi s spremembo namenske rabe kmetijskih zemljišč so na občini pripravili obrazložitev za kmetijsko ministrstvo. Za MONM so bile ključne smernice in prikaz stanja prostora. Opisni podatek nekdanje kategorizacije kmetijskih zemljišč, kmetijska zemljišča prvega razreda (K1) in kmetijska zemljišča drugega razreda (K2) niso enostavno prepisali iz prejšnjega prostorskega akta. V njihovem predlogu OPN MONM so kot izhodiščni podatek vzeli vsa zemljišča, ki so kot kmetijska evidentirana v Evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč kmetijskega ministrstva. Na takratnem Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), sedaj Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO), se s takšno interpretacijo niso strinjali, vendar je MONM v fazi usklajevanja z ministrstvom, pristojnim za kmetijstvo, uspelo dokazati, da pod cesto ali pod hišami, dvorišči, ki so v njihovi evidenci uvrščeni v kategorijo *pozidana zemljišča (3000)*, ne smejo in ne morejo določati dolgoročne namenske kmetijske rabe. Enako velja za vrsto dejanske rabe *gozd (2000)*. Kar je v Evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč opredeljeno kot gozd, ureja Zakon o gozdovih [32] in na pristojnih službah so se strinjali, da so te površine v OPN namenjene gozdarstvu. Pri določevanju namenske rabe gozd so izločili samo tiste majhne poligone namenske rabe, ki po definiciji niso gozd, so premajhna ali preozka območja.

Po tem, ko ni bilo več težav pri določevanju območij kmetijskih in gozdnih zemljišč, so se znotraj območij rabe kategorije kmetijskih zemljišč, ki so bila usklajena s podatki Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč kmetijskega ministrstva, določila območja kmetijskih zemljišč K1 in K2, ta členitev pa je bila prevzeta iz prejšnjih prostorskih sestavin PS SDPO. Tak dokument je občina poslala kmetijskemu ministrstvu maja 2009 v potrditev. Po ponovnih usklajevanjih so v območja z

namensko rabo kmetijska zemljišča dodatno vključili še vse tiste površine, ki so bile prej v prostorskih sestavinah K1 in K2, v Evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč pri kmetijskem ministrstvu pa so bile uvrščene v kategorijo gozdov (tega je približno 100 ha). Te površine so imenovali prednostne površine za vzpostavljanje nadomestnih kmetijskih zemljišč. Usklajevanje z ministrstvi pristojnimi za obrambo in kmetijstvo je bilo zahtevno. Pravih usmeritev za določanje namenske rabe izven naselij ni bilo, zato so morali na MONM sami ustvariti nabor ustreznih kriterijev in poiskati ustrezno rešitev (glej [31]).

4.1.2 Sprememba metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč

Preglednica 2 povzema podatke interpretacijskih ključev (IK) za leto 2002, 2005, 2009 in 2011 (glej [33], [34], [35], [36]), ki določajo razrede dejanske rabe zemljišč ter kriterije najmanjše površine poligona za zajem podatka o dejanski rabi za Evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (v nadaljevanju dejanske rabe). Jasno je razbrati, da so se kategorije dejanske rabe, predvsem pa kriterij najmanjše površine spreminjali. Iz preglednice je razvidno, da se je v letu 2002 določilo 19 vrst rabe, do leta 2005 se je to število povečalo na 25. Uvedli so rabo *začasni travniki za košnjo ali pašo (1130)*, *trajne rastline na njivskih površinah (1180)*, *rastlinjak (1190)*, *trajni travnik (1300)*, *neobdelano kmetijsko zemljišče (1600)* in *kmetijsko zemljišče poraslo z gozdnim drevjem (1800)*. Do leta 2009 so ukinili rabo *začasni travniki za košnjo ali pašo (1130)*, uvedli pa so novo vrsto rabe *matičnjak (1212)*. Takšna razdelitev vrst rabe je še vedno v uporabi, spreminjali pa so se kriteriji najmanjših površin v m² za zajem podatkov (poligonov dejanske rabe).

Preglednica 2: Vrste dejanske rabe prostora in kriterij najmanjše površine (v m²) zajema podatkov v letih 2002, 2005, 2009 in 2011 po IK (glej [33], [34], [35], [36]).

ID	Vrsta dejanske rabe	Interpretacijski ključ – leto in različica			
		2002	2005	2009	2011
		1.0	3.0	5.0	5.2
1100	Njiva ali vrt	5000	1000	1000	1000
1130	Začasni travniki za košnjo ali pašo	X	1000	X	X
1160	Hmeljišče	1000	1000	500	500
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	X	1000	1000	1000
1190	Rastlinjak	X	25	25	25
1211	Vinograd	500	500	500	500
1212	Matičnjak	X	X	500	500
1221	Intenzivni sadovnjak	1000	1000	1000	1000
1222	Ekstenzivni sadovnjak	1000	1000	1000	1000
1230	Oljčnik	500	500	500	500
1240	Ostali trajni nasadi	1000	500	500	500
1300	Trajni travnik	X	1000	1000	1000
1321	Barjanski travnik	5000	1000	1000	1000
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	5000	1000	1000	1000
1420	Plantaža gozdnega drevja	5000	1000	1000	1000
1500	Drevesa in grmičevje	5000	1000	1000	1000
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	X	1000	1000	1000
1800	Kmetijsko zemljišče poraslo z gozdnim drevjem	X	1000	1000	1000
2000	Gozd	5000	5000	2500	2500
3000	Pozidano in sorodno zemljišče	10	25	25	25
4100	Barje	5000	5000	5000	5000

»Se nadaljuje...«

»...nadaljevanje preglednice 2.«

ID	Vrsta dejanske rabe	Interpretacijski ključ – leto in različica			
		2002	2005	2009	2011
		1.0	3.0	5.0	5.2
4210	Trstičevje	5000	5000	5000	5000
4220	Ostala zamočvirjena zemljišča	5000	5000	5000	5000
5000	Suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom	5000	5000	5000	5000
6000	Odprto zemljišče brez ali z nepomembnim pokrovom	5000	5000	5000	5000
7000	Voda	10	10	25	25

Opomba: X pomeni, da se ni vodilo te vrste rabe.

Najmanjši poligon zajema rabe vrst *njiva ali vrt (1100)*, *barjanski travnik (1321)*, *kmetijsko zemljišče v zaraščanju (1410)*, *plantaža gozdnega drevja (1420)* in *drevesa in grmičevje (1500)* je v letu 2002 znašal 5000 m², leta 2005 se je natančnost zajema teh podatkov povečala na najmanjšo površino zajema 1000 m². Raba *gozd (2000)* se je do leta 2006 zajemala za površine rabe večje ali enake 5000 m², od leta 2008 dalje se je kriterij najmanjšega zajema podatkov razpolovil na 2500 m². Kriterij najmanjšega zajema površin dejanske rabe pri vrsti rabe *pozidano in sorodno zemljišče (3000)* in pri vrsti rabe *voda (7000)* se je povišal z 10 m² na 25 m². *Ostali trajni nasadi (1240)* so se leta 2002 zajemali na 1000 m² natančno, leta 2005 se je natančnost zajema povišala s tem da se je kriterij najmanjše površine poligona rabe zmanjšal na 500 m². Ostale vrste dejanske rabe so se skozi vsa leta v obravnavanem obdobju zajemala na temelju nespremenjenega kriterija najmanjše površine poligona dejanske rabe (glej [3], [12]).

4.1.3 Podatki katastra stavb

Kataster stavb je uradna državna evidenca o stavbah in o delih stavb. Povezuje stvarne pravice na stavbah, ki jih vodi zemljiška knjiga, z lokacijo v prostoru – umesti stavbo ali del stavbe v prostor in tako stavbo ali del stavbe poveže z lastnikom. Vodi in vzdržuje ga Geodetska uprava Republike Slovenije (GURS). Sestavljen je iz zadnjih vpisanih podatkov o stavbah in delih stavb ter iz zbirke listin in podatkov, ki omogočajo historični pregled sprememb. V zbirki listin so elaborati in druge listine, na podlagi katerih so bili opravljeni posamezni vpisi, načrti in podatki, navedeni pred zadnjimi vpisanimi podatki. Zbirka listin se hrani v fizični ali elektronski obliki (glej [15]).

V katastru stavb za vsako stavbo ali del stavbe vodimo naslednje podatke (glej [15]):

- identifikacijsko oznako stavbe,
- lastnika stavbe,
- upravljavca stavbe,
- lego in obliko stavbe ali dela stavbe,
- površino stavbe,
- dejansko rabo stavbe,
- številko stanovanja ali poslovnega prostora.

Podatki o stavbah in delih stavb se vodijo v centralni bazi katastra stavb, ki je povezana z registrom prostorskih enot (RPE) in zemljiškim katastrom. Podatke o stavbi in delih stavbe mora investitor gradnje posredovati geodetski upravi najkasneje v 30 dneh po izvedbi vseh zaključnih gradbenih del oziroma ob začetku uporabe, če je ta pred zaključkom gradbenih del. Podatke o izvedenih

spremembah mora posredovati lastnik, imetnik stavbne pravice ali upravnik v 30 dneh po izvedenih spremembah (glej [15]).

4.2 Priprava podatkov o namenski in dejanski rabi zemljišč

Za namen priprave podatkov o rabi prostora za namen analize sprememb stanja v prostoru na študijskem območju smo najprej izvedli klasifikacijo razredov rabe tako, da smo združili posamezne razrede rabe. To smo izvedli z orodjem za združevanje objektov (angl. *Dissolve*), s katerim združujemo objekte, v našem primeru poligone, ki temeljijo na enakih opisnih podatkih oziroma atributih (Slika 6). Pri analizi smo to orodje uporabili, da smo združevali poligone enake vrste rabe ter tako omogočili lažjo analizo bilance stanja in iskanih sprememb vrst rabe prostora.



Slika 6: Prikaz vhodnega podatka in rezultata združevanja poligonov po istem atributu (Vir: *ESRI ArcMap*).

Za namen analize spremembe rabe prostora smo geografsko prekrili podatkovna sloja rabe prostora iz dveh različnih časovnih referenčnih točk in s funkcijo preseka (angl. *Intersect*) v okolju GIS določili geometrični presek vhodnih vektorskih podatkovnih slojev. Za območja, ki se pojavijo v vseh vhodnih podatkovnih slojih, dobimo nov vektorski podatkovni sloj (presek). Nov vektorski podatkovni sloj je presek vseh vhodnih vektorskih podatkovnih slojev in vsakemu poligonu novega podatkovnega sloja se pripišejo opisni podatki vhodnih podatkov (Slika 7). Na ta način smo dobili temelj za analizo sprememb rabe prostora med različnimi obdobji ter tako dobili vrste in intenzivnost (površino) sprememb za vsako vrsto rabe prostora – prehodi vrste rabe med posameznimi kategorijami rabe.



Slika 7: Prikaz vhodnega podatka in rezultata preseka poligonov (Vir: *ESRI ArcMap*).

Za namen analitičnega dela nadalje izpostavljamo še orodje združevanja (angl. *Union*), ki deluje podobno kot predhodno orodje preseka, saj prav tako določi geometrični presek vhodnih vektorskih podatkovnih slojev. Za razliko od predhodno omenjene funkcije pa je rezultat preseka celotno območje (unija) z vsemi opisnimi podatki vhodnih podatkovnih slojev (Slika 8). Orodje smo uporabili pri prenosu opisnih in grafičnih podatkov za določena območja, kategorizirana kot »druga« iz OPN MONM v PS SDPO Novo mesto.



Slika 8: Prikaz vhodnega podatka in rezultata združevanja poligonov (Vir: ESRI ArcMap).

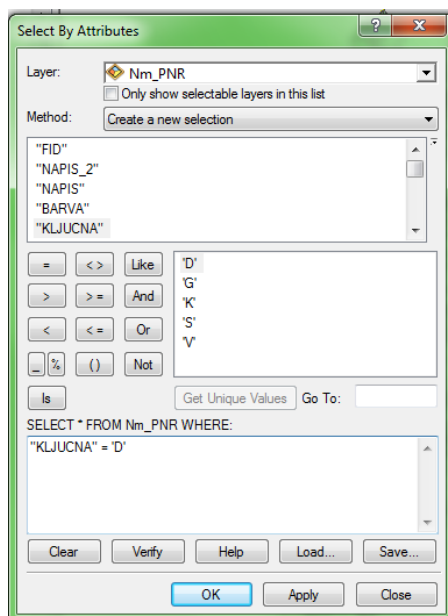
4.3 Analiza spremembe namenske rabe prostora

Podatke o namenski rabi prostora smo pridobili na Mestni občini Novo mesto, kjer so nam priskrbeli obstoječi OPN MONM, ki velja od leta 2009 in podatke namenske rabe prostora PS SDPO Novo mesto, veljavne do leta 2009. Za analizo smo uporabili programsko rešitev *ESRI ArcGIS 10*, kjer smo sprva v okolju *ArcCatalog* ustvarili novo prostorsko podatkovno bazo (angl. *PersonalGeodatabase*) in znotraj te nove entitete (angl. *FeatureClass*). Za samo analizo smo uporabili programsko rešitev *ArcMap* z dodatkom za prostorske analize *SpatialAnalyst* in programsko rešitev *Microsoft Office Excel 2007*. Podatke PS SDPO Novo mesto smo morali prostorsko omejiti na velikost občine, kar smo izvedli s pomočjo orodja preseka (angl. *Intersect*), kjer smo podatke PS SDPO Novo mesto presekali s podatki OPN MONM. Pri pregledu podatkov smo ugotovili, da je kategorizacija pri PS SDPO Novo mesto popolnoma drugačna kot pri OPN MONM, tako smo za namen analize oblikovali prevedbeno tabelo razredov namenske rabe (Preglednica 3).

Preglednica 3: Vrste namenske rabe prostora po PS SDPO Novo mesto (glej [7]) in OPN MONM (glej [8]) in njihova uskladitev na osnovnih pet kategorij namenske rabe prostora po Pravilniku OPN (glej [30], [37]).

Namenska raba po PS SDPO (do 2009)	Namenska raba po OPN MONM (2009 dalje)
Stavbna zemljišča	Stavbna
Območja za promet iz zveze	
Območja za potrebe obrambe in zaščite	
Kmetijska zemljišča 1. kategorije	Kmetijska
Kmetijska zemljišča 2. kategorije	
Gozd	Gozdna
Območja za zelene površine	
Vodotok	Vodna
	Druga

Za izdelavo bilance stanja namenske rabe prostora smo morali najprej uskladiti rabe zemljišč. *Območja za zelene površine* smo umestili med *gozdna zemljišča*, saj so v OPN MONM ta zemljišča prav tako umeščena pod kategorijo *gozdna zemljišča*. V PS SDPO Novo mesto smo izdelali nov sloj *druga*, ki smo ga določili na podlagi podatkov OPN MONM. S pomočjo funkcije izbora po opisnih podatkih (angl. *SelectbyAttributes*) smo izbrali vsa območja (Slika 9), ki so v OPN MONM določena z rabo *druga* in nato izdelali nov podatkovni sloj (angl. *CreateLayerFromSelectedFeatures*).



Slika 9: Pojavno okno izbire objektov po opisnih podatkih v okolju ArcMap.

Opisni del prostorskih podatkov PS SDPO Novo mesto smo preuredili tako, da smo dodali nov atribut *ZDR_RABE* ter določili nove kategorije namenske rabe prostora. Tako smo namensko rabo prostora razdelili v 5 novih razredov in sicer: *stavbna* (stavbna zemljišča, območja za promet in zveze, območja za potrebe obrambe in zaščite), *kmetijska* (kmetijska zemljišča 1. in 2. kategorije), *gozdna* (gozd, območja za zelene površine), *vodna* (vodotok) in *druga* zemljišča (zemljišča, ki smo jih predhodno prenesli iz OPN MONM).

Pripravljene opisne podatke (preglednico) za novo kategorizacijo namenske rabe PS SDPO Novo mesto smo v programskem okolju *ArcMap* združili z opisnimi podatki (preglednico) vektorskega podatkovnega sloja PS SDPO Novo mesto. Nato smo s funkcijo preseka (angl. *Intersect*) pridobili vektorski podatkovni sloj s podatki PS SDPO Novo mesto ter OPN MONM. Z orodjem združevanja objektov (angl. *Dissolve*) smo nadalje združili poligone z enakimi izbranimi opisnimi podatki (atributi). Poligone omenjenega vektorskega sloja smo združili po atributu *ZDR_RABE*. Sledilo je urejanje atributne tabele podatkov OPN MONM in PS SDPO Novo mesto, kjer smo pridobili tudi podatke o površini posameznega poligona namenske rabe prostora. Številčno analizo o površini sprememb različnih vrst rabe smo izvedli s programsko rešitvijo *Microsoft Excel*.

4.4 Analiza spremembe dejanske rabe zemljišč

Podatke o dejanski rabi zemljišč smo pridobili na spletnem portalu MKO, ministrstva pristojnega za kmetijstvo, ki je zadolženo za vzdrževanje in vodenje te evidence (glej [6]). Pridobljeni so bili vektorski podatki, pravilniki o evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, interpretacijski

ključi (glej [33], [34], [35], [36]) ter druga dokumentacija. Vektorski podatki o dejanski rabi zemljišč so bili pridobljeni za leta 2002, 2005, 2009 in 2012. Ostala dokumentacija je bila v pomoč za primerjavo podatkov dejanske rabe med različnimi časovnimi obdobji.

Podatki dejanske rabe prostora so bili v Sloveniji prvič zajeti leta 2002, nato je bila evidenca obnovljena leta 2005, 2009 in 2011. V letu 2002 je bil osnovni vir zajema fotointerpretacija DOF iz obdobja 1997–2002, za leto 2005 so uporabili DOF iz obdobja 2000–2003. Prvič se je v ta namen izvedlo letalsko snemanje in izdelava DOF za celotno Slovenijo leta 2006, kar so uporabili kot podlago za zajem podatkov dejanske rabe v letu 2009. Zajem mora biti skladen z interpretacijskimi ključi, ki določajo metodologijo zajema podatkov o dejanski rabi zemljišč. Pri tem je treba izpostaviti, da je evidenca namenjena predvsem izvajanju kmetijske politike (poudarek je na kakovostnem zajemu podrobne kmetijske rabe) ter da se je metodologija zajema stalno spreminjala – izpostavljamo problem spremembe kriterija najmanjše površine zajema za posamezno vrsto rabe prostora (glej [3], [12]).

Za analizo dejanske rabe prostora smo sprva z orodjem združevanja (angl. *Dissolve*) ustvarili nov vektorski sloj s posplošenimi razredi dejanske rabe zemljišč (nov atribut RABA_ZDR), ki smo jih predhodno pripravili na podlagi klasifikacijskega ključa, kot je predstavljen v preglednici 4.

Preglednica 4: Vrste dejanske rabe zemljišč na dveh ravneh, po IK (glej [33], [34], [35], [36]).

Razred	Šifrant	Vrsta dejanske rabe
1. Kmetijska zemljišča	1100	Njiva ali vrt
	1130	Začasni travniki za košnjo ali pašo
	1160	Hmeljišče
	1180	Trajne rastline na njivskih površinah
	1190	Rastlinjak
	1211	Vinograd
	1212	Matičnjak
	1221	Intenzivni sadovnjak
	1222	Ekstenzivni sadovnjak
	1230	Oljčnik
	1240	Ostali trajni nasadi
2. Druga kmetijska zemljišča	1300	Trajni travnik
	1321	Barjanski travnik
	1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju
	1420	Plantaža gozdnega drevja
	1500	Drevesa in grmičevje
	1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče
	1800	Kmetijsko zemljišče poraslo z gozdnim drevjem
3. Gozd	2000	Gozd
4. Pozidane površine	3000	Pozidano in sorodno zemljišče
5. Ostale nekmetijske površine	4100	Barje
	4210	Trstičevje
	4220	Ostala zamočvirjena zemljišča
	5000	Suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom
	6000	Odprto zemljišče brez ali z nepomembnim pokrovom
	7000	Voda

Analizo smo nadaljevali v okolju *ArcMap*, kjer smo za vsako obravnavano leto imeli na voljo vektorski sloj s petimi razredi dejanske rabe zemljišč. Z orodjem preseka (angl. *Intersect*) za dva izbrana podatkovna sloja dejanske rabe zemljišč iz dveh različnih let smo nato pridobili podatke o spremembi dejanske rabe zemljišč v izbranih obdobjih. Te podatke smo s programsko rešitvijo *Microsoft Excel* preoblikovali in tako dobili preglednice spremembe dejanske rabe zemljišč za obdobja 2002–2005, 2005–2009 in 2009–2012.

4.5 Analiza spremembe rabe prostora na temelju katastra stavb

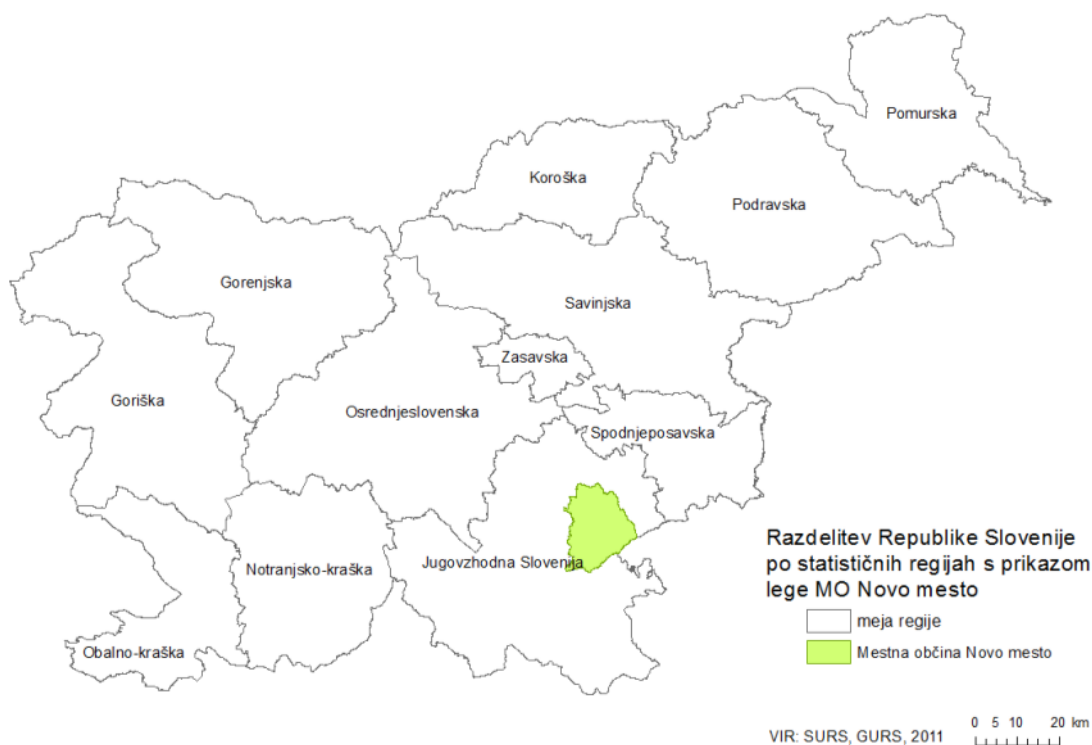
Pri analizi sprememb rabe prostora na temelju podatkov katastra stavb smo uporabili podatke katastra stavb iz leta 2004 in 2012. Za podrobno analizo smo podatke primerjali z rastrskimi podatki DOF iz leta 2004 in 2009 s pomočjo prekrivanja rastrskega in vektorskega podatkovnega sloja. Prav tako smo podatke katastra stavb primerjali z namensko in dejansko rabo zemljišč ter tako dobili grafični prikaz pozidanosti zemljišč in območja, ki so ostala nepozidana.

5 ANALIZA IN REZULTATI

5.1 Območje obdelave

Dolenjska je razgibana pokrajina s številnimi griči, na katerih stoje cerkve, z mogočnimi Gorjanci, obsežnimi kočevskimi gozdovi in reko Krko. Stoletja so se ob reki Krki razvijali številni kraji. Na skalnem okljuku, ki ga je oblikovala reka Krka, je v 14. stoletju zraslo staro srednjeveško mestno jedro. Ljudstvo ga je že od samega začetka poimenovalo Novo mesto, ki se je razvilo v današnje kulturno, upravno, gospodarsko in regijsko središče [38].

Novo mesto je tudi sedež ene od enajstih Mestnih občin v Republiki Sloveniji. Je med vodilnimi in gospodarsko najbolj izvozno usmerjenimi občinami v naši državi. Za razvoj in krepitev uspešnega gospodarstva mora zagotavljati ustrezne prostorske pogoje in kakovostne prostorske rešitve.



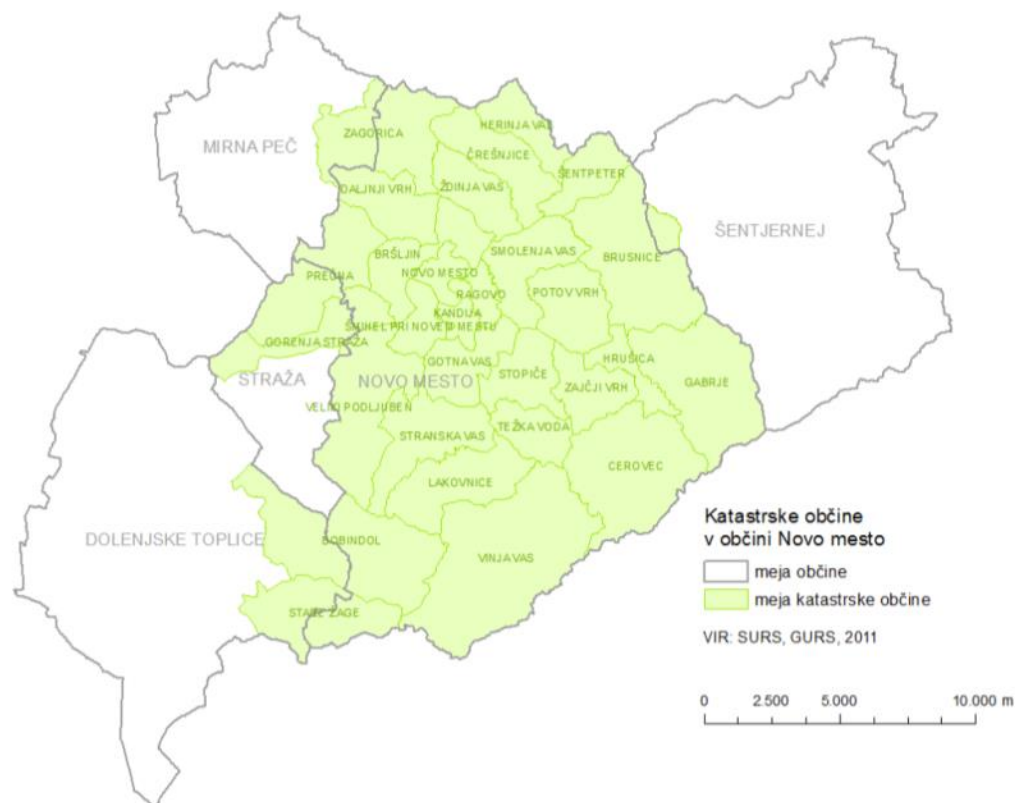
Slika 10: Razdelitev RS po statističnih regijah s prikazom lege Mestne občine Novo mesto (lasten prikaz).

MONM sodi med večje slovenske občine po številu prebivalcev in je s svojimi 236 km² del statistične regije Jugovzhodna Slovenija (Slika 10). Po površini se med slovenskimi občinami uvršča na 20. mesto. V prvem četrtletju leta 2013 je imela občina 36.285 prebivalcev. Po številu prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 6. mesto. Tu je bila gostota naseljenosti večja kot v celotni državi, saj je na kvadratnem kilometru površine občine živel povprečno 154 prebivalcev [39].

Mestna občina Novo mesto je razdeljena na 29 katastrskih občin, ki si v abecednem redu sledijo takole: Bršljin, Brusnice (del, del je v Občini Šentjernej), Cerovec, Črešnjice, Daljni vrh, Dobindol (del, del je v Občini Dolenjske Toplice), Gabrje, Gorenja Straža (del, del je v Občini Straža), Gotna vas, Herinja vas, Hrušica, Kandija, Lakovnice, Novo mesto, Potov vrh, Prečna (del, del je v Občini Straža), Ragovo, Smolenja vas, Stare žage (del, del je v Občini Dolenjske Toplice), Stopiče, Stranska

vas, Šentpeter, Šmihel pri Novem mestu, Težka Voda, Veliki Podljuben, Vinja vas, Zagorica (del, del je v Občini Mirna Peč), Zajčji vrh, Ždinja vas (Slika 11).

Občina na površini 236 km² zajema kar 98 naselij, ki so razporejene v 23 krajevnih skupnostih: Birčna vas, Bršljin, Brusnice, Bučna vas, Center, Dolž, Drska, Gabrje, Gotna vas, Kandija – Grm, Karteljevo, Ločna – Mačkovec, Majde Šilc, Mali Slatnik, Mestne njive, Otočec, Podgrad, Prečna, Regrča vas, Stopiče, Šmihel, Uršna sela, Žabja vas.



Slika 11: Katastrske občine v občini Novo mesto (lasten prikaz).

V nadaljevanju je zbranih nekaj statističnih podatkov za MONM v letih 2008, 2009, 2010 in 2011 (Preglednica 5).

Preglednica 5: Primerjava statističnih podatkov MONM v letih 2002–2011 (glej [39]).

	2002*	2008	2009	2010	2011
Površina km²	298,5	236	236	236	236
Število prebivalcev	40.925	35.570	35.848	36.182	36.245
Število moških	20.017	17.711	17.944	18.174	18.136
Število žensk	20.908	17.859	17.904	18.008	18.109
Naravni prirast	101	122	71	176	140
Skupni prirast	70	418	393	330	89
Število vrtcev	16	18	16	18	22
Število otrok v vrtcih	1543	1399	1497	1578	1702
Število učencev v osnovnih šolah	4086	3151	3112	3142	3161
Število dijakov (po prebivališču)	3013	1770	1744	1590	1494
Število študentov (po prebivališču)	1725	2351	2313	2177	2146
Število delovno aktivnih prebivalcev (po prebivališču)	19.579	16.257	15.944	15.705	15.366

»Se nadaljuje...«

»...nadaljevanje preglednice 5.«

	2002*	2008	2009	2010	2011
Število zaposlenih oseb	16.143	21.904	21.463	21.358	21.245
Število samozaposlenih oseb	1318	1257	1305	1282	1390
Število registriranih brezposelnih oseb	2118	913	1196	1393	1676
Povprečna mesečna bruto plača na zaposleno osebo (EUR)	Ni podatka	1538,21	1581,11	1652,30	1685,34
Povprečna mesečna neto plača na zaposleno osebo (EUR)	Ni podatka	991,95	1021,45	1065,76	1084,32
Število podjetij	Ni podatka	2460	2617	2671	2724
Prihodek podjetij (1.000 EUR)	Ni podatka	3.730.652	3.611.148	3.816.457	3.732.237
Število stanovanj, stanovanjski sklad	16.456	14.340	14.407	14.448	13.620
Število osebnih avtomobilov	Ni podatka	20.795	20.348	19.994	19.781
Količina zbranih komunalnih odpadkov (tone)	Ni podatka	15.505	15.823	14.794	13.761

*V letu 2002 sta bili v Mestno občino Novo mesto vključeni še sedanji občini Straža in Šmarješke Toplice.

Iz podatkov lahko razberemo, da je število prebivalcev v zadnjih letih iz leta v leto višje, prav tako pa raste tudi število podjetij. Število stanovanj, stanovanjski sklad, je do leta 2010 raslo, v letu 2011 pa je upadlo. Število dijakov in študentov se zmanjšuje, medtem ko število otrok v vrtcih raste. Med osebami v starosti 15 do 65 let ni zanemarljiv podatek o zaposlenosti, saj se število delovno aktivnih prebivalcev, število zaposlenih in samozaposlenih oseb vsako leto zmanjšuje, na račun tega pa se povečuje število registriranih brezposelnih oseb. Zanimiv pa je podatek o številu podjetij, saj nakazuje, da je bilo med leti 2008 in 2011 registriranih kar 264 novih podjetij. Razberemo tudi, da število osebnih avtomobilov upada, prav tako so ljudje v Mestni občini Novo mesto bolj ozaveščeni o varstvu narave, kar nakazuje kazalnik količine zbranih komunalnih odpadkov, ki se iz leta v leto zmanjšuje. Podatke ob popisu iz leta 2002 težko primerjamo s sedanjimi podatki, saj se tu upoštevajo tudi podatki občin Straža in Šmarješke Toplice, ki sta se v letu 2007 odcepili od Mestne občine Novo mesto. Odcepitev teh dveh občin se kaže v zmanjšanju površine Mestne občine Novo mesto in posledično seveda tudi zmanjšanju števila prebivalstva. Iz podatkov lahko razberemo tudi, da se je, kljub odcepitvi dveh občin, med letoma 2002 in 2008, povečalo število zaposlenih oseb za kar 5.761 oseb, prav tako pa se je v tem obdobju povečalo število študentov po prebivališču za kar 626 oseb.

5.2 Rezultati analize spremembe namenske rabe prostora v MONM v obdobju 2003–2012

5.2.1 Bilanca stanja namenske rabe prostora

Za analizo namenske rabe smo uporabili podatke PS SDPO Novo mesto (glej [7]), ki veljajo za obdobje do leta 2009, in podatke OPN MONM (glej [8]), ki so v veljavi od leta 2009 dalje. S proučevanjem sprememb metodologije izdelave planskih aktov so se ukvarjali tudi drugi avtorji (glej [4], [5], [40]), zato smo najprej zbrali podatke glede na dane kategorije namenske rabe prostora (Preglednica 6, Preglednica 7).

Preglednica 6: Bilanca stanja namenske rabe iz PS SDPO Novo mesto v ha (glej [7]).

RABA PS SDPO	PS SDPO
Stavbna zemljišča	1624,5
Gozd	12.758,5
Kmetijska zemljišča 2. kategorije	2717,6
Območja za promet in zveze	179,2
Kmetijska zemljišča 1. kategorije	6027,5
Vodotok	164,9
Območja za zelene površine	75,3
Območje za potrebe obrambe in zaščite	0,3

Preglednica 7: Bilanca stanja namenske rabe iz OPN MONM v ha (glej [8]).

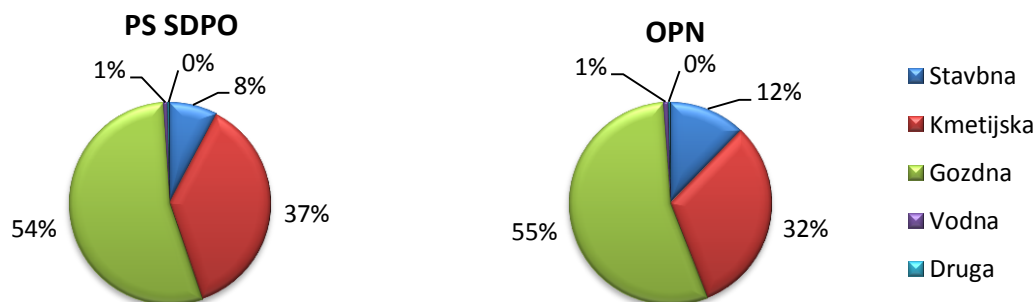
RABA OPN	OPN
Stavbna	2884,0
Kmetijska	7510,7
Gozdna	12.930,2
Vodna	180,1
Drugo	71,0

Za izdelavo analize smo morali kategorije namenske rabe PS SDPO Novo mesto in OPN MNOM spremeniti tako, da smo jih lahko primerjali med seboj. Tako smo dobili novo tabelo bilance stanja namenske rabe prostora za MONM (Preglednica 8), kjer lahko primerjamo obseg površin posamezne kategorije namenske rabe prostora na študijskem območju v starem planskem aktu (PS SDPO Novo mesto) in v aktualnem planskem aktu (OPN MONM).

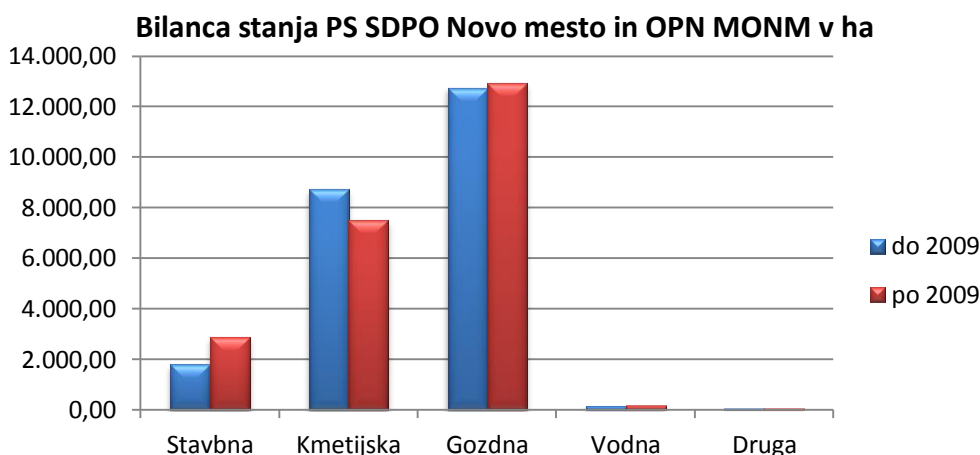
Preglednica 8: Bilanca stanja namenske rabe prostora za MONM v ha, po združitvi kategorij za PS SDPO Novo mesto in OPN MONM.

RABA\LETO	do 2009	po 2009
Stavbna	1803,8	2884,0
Kmetijska	8741,7	7510,7
Gozdna	12.766,2	12.930,2
Vodna	164,9	180,1
Druga	71,0	71,0

Podatke o skupni površini zemljišč po kategorijah namenske rabe prostora smo prikazali tudi grafično (Grafikon 1 in Grafikon 2).



Grafikon 1: Prikaz deleža površin posamezne kategorije namenske rabe prostora po PS SDPO in OPN MONM.



Grafikon 2: Prikaz obsega (površin) posamezne kategorije namenske rabe prostora po PS SDPO Novo mesto in OPN MONM.

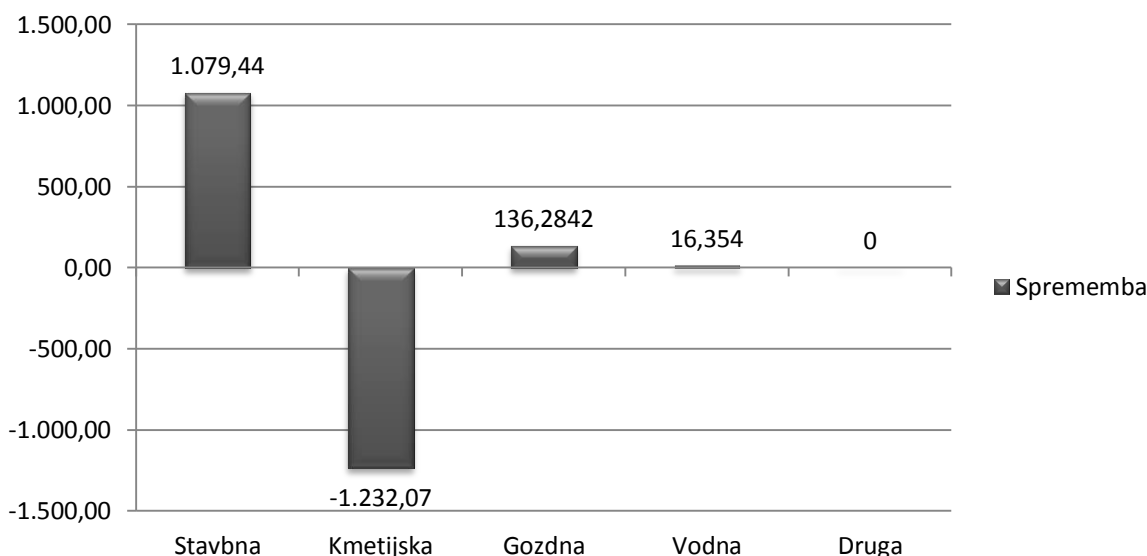
V Mestni občini Novo mesto po namenski rabi prevladujejo gozdna zemljišča. Bilanca stanja namenske rabe prostora prikazuje, da je bilo po PS SDPO v Mestni občini Novo mesto kar 54 % površin zemljišč občine namenjenih gozdovom, sem umeščamo gozd (12.758,5 ha) in območja zelenih površin (75,3 ha). 37 % površin zemljišč je bilo namenjenih kmetijski rabi, kjer so zabeležene površine kmetijskih zemljišč 1. (6027,5 ha) in 2. (2717,6 ha) kategorije. 8 % površin je namenjenih pozidavi, sem uvrščamo stavbna zemljišča (1624,5 ha), območja za promet in zveze (179,2 ha) ter območja za potrebe obrambe in zaščite (0,3 ha). Vodna zemljišča v MONM predstavljajo po namenski rabi le 1 % površin, tu je zajet vodotok (164,9 ha). Površine druge rabe smo za pravilno izvedbo analize prenesli v PS SDPO iz OPN, zato se površina teh zemljišč ne spreminja (te površine nismo vključili v analize, saj je njihova opredelitev nejasna). V OPN MONM predstavljajo po namenski rabi gozdna zemljišča 55 % oziroma 12.930,2 ha površin, površine kmetijskih zemljišč so se zmanjšale na 32 % površin kar znaša 7510,7 ha. Stavbnim zemljiščem je po novem namenjenih 12 % oziroma 2884,0 ha površin, vodnim zemljiščem pa ostaja enak delež 1 %, kljub malenkostnemu povečanju površin na 180,1 ha.

Prostorske analize spremembe namenske rabe smo opravili v okolju GIS, kjer smo z orodjem preseka vektorskih podatkovnih slojev pridobili v združenem podatkovnem sloju podatke PS SDPO Novo mesto in podatke OPN MONM. Slednje je bil temelj za analizo sprememb namenske rabe prostora v OPN MONM glede na PS SDPO Novo mesto. Podatki so razvidni iz preglednice 9 in grafikona 3.

Preglednica 9: Sprememba namenske rabe prostora v MONM v ha – namenska raba v OPN MONM glede na PS SDPO Novo mesto (lasten prikaz, glej [7], [8]).

RABA	Sprememba
Stavbna	1.079,4
Kmetijska	-1.232,1
Gozdna	136,3
Vodna	16,3
Druga	0

Sprememba namenske rabe v ha



Grafikon 3: Prikaz spremembe namenske rabe prostora v MONM – namenska raba v OPN MONM glede na PS SDPO Novo mesto.

Poudariti moramo, da so bile pri pripravi OPN MONM analizirane tudi spremembe površin namenske rabe, ki pa so, zaradi spreminjanja kategorij namenske rabe, precej težko primerljive. Uradno je v OPN MONM 1079,4 ha stavbnih zemljišč, ki v prejšnjem prostorskem planu PS SDPO Novo mesto niso bila stavbna. Pri tem moramo upoštevati, da:

- niso vsa novonastala stavbna zemljišča na površinah, prej namenjenih kmetijskim zemljiščem,
- niso vsa novonastala stavbna zemljišča na površinah, ki je v času priprave OPN MONM po dejanski rabi bilo kmetijsko zemljišče.

Preglednica 10: Površine novih stavbnih zemljišč na kmetijskih zemljiščih (določenih v veljavnih prostorskih sestavinah) glede na dejansko rabo (glej [3]).

Vrsta dejanske rabe	Površina (ha)
Njiva oziroma vrt	87,2
Trajne rastline na njivskih površinah	0
Rastlinjak	1,1
Vinograd	10,3
Intenzivni sadovnjak	0,5
Ekstenzivni oziroma travniški sadovnjak	17,9
Ostali trajni nasadi	0,3
Trajni travnik	247,7
Skupaj kmetijska zemljišča v uporabi	365
Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	3,7
Drevesa in grmičevje	13,9
Neobdelano kmetijsko zemljišče	1,9
Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	0,1
Skupaj kmetijska zemljišča	384,6*
Gozd	30,9
Pozidano in sorodno zemljišče	316,6
Voda	0,2
Skupaj celotna širitev	772,3

*razlika med podatkom 403,9 ha in 384,6 ha nastane zaradi dejstva, da je predlaganih 19,3 ha novih stavbnih zemljišč, ki so evidentirana kot kmetijska zemljišča, v prostorskih sestavinah pa niso določena kot kmetijska zemljišča.

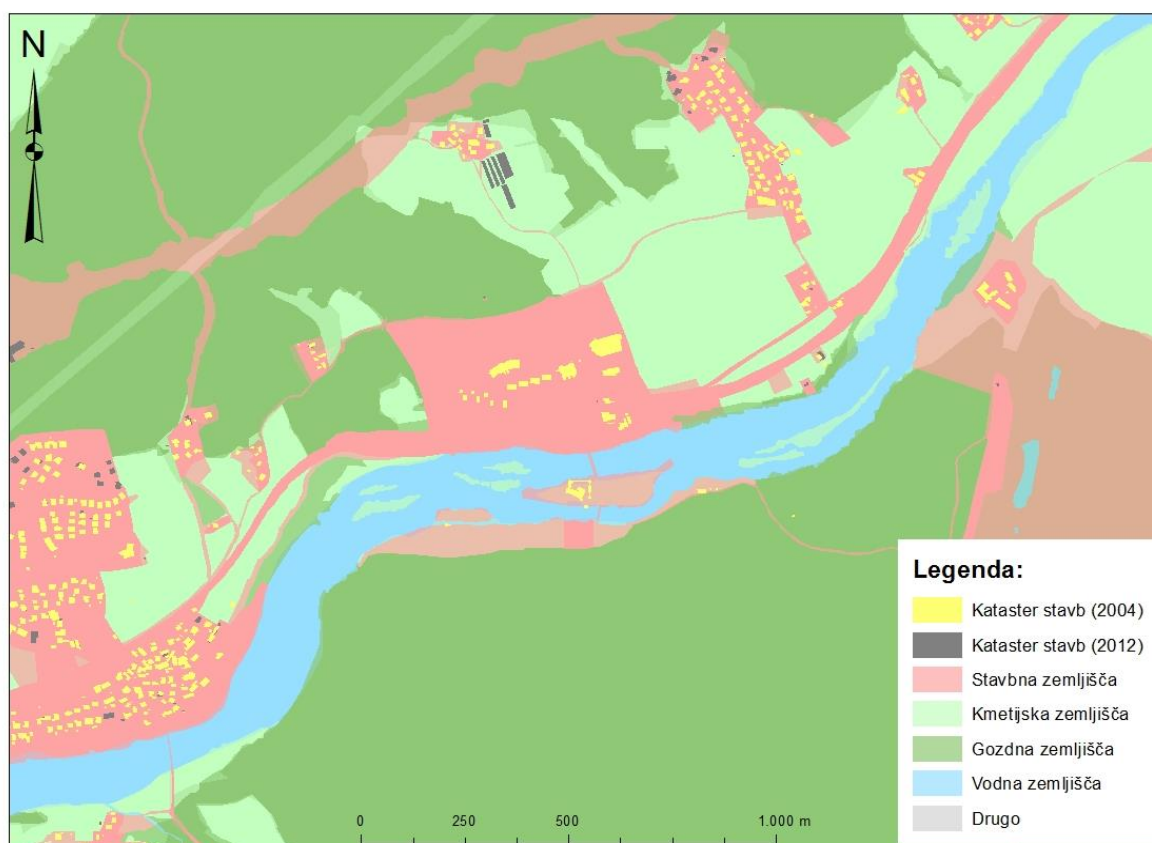
Kot kažejo rezultati naše analize, je od 1079,4 ha novih *stavbnih zemljišč* po namenski rabi kar 485 ha zemljišč, ki so dejansko že pozidana in po novih predpisih izpolnjujejo pogoj, da se jim določi namenska raba *stavbna zemljišča*, kar pa ne moremo označiti kot namensko širitev stavbnih zemljišč. Skupna površina načrtovanih širitev namreč obsega 1079,4 ha, od tega so po dejanski rabi ta zemljišča glede na podatke Evidenice dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (Preglednica 10) uvrščena v naslednje razrede:

- 485 ha ali 45 % površin že *pozidanih zemljišč*, pri čemer gre dejansko samo za posodobitev planskih dokumentov in prilagoditev podatkov obstoječemu stanju v naravi (zato se teh površin v nadaljnjih analizah ni upoštevalo),
- 256,3 ha je uvrščenih v razred dejanske rabe *gozd* in
- 403,9 ha *kmetijskih zemljišč*.

Navedeno tudi pomeni, da bi Novo mesto moralo ob pripravi OPN MONM izhajati iz podatka, da ima 1803 ha namensko opredeljenih stavbnih zemljišč in še dodatno 485 ha že pozidanih zemljišč, ki bi že predhodno morala biti namensko opredeljena kot stavbna zemljišča. V seštevku je to 2288 ha stavbnih zemljišč, h katerim je bilo v OPN MONM dodanih 660,2 ha novih stavbnih zemljišč, ki v naravi še niso pozidana. K tem zemljiščem štejemo glede na podatek o dejanski rabi zemljišč 256,3 ha gozdnih zemljišč in 403,9 ha kmetijskih zemljišč. V skupni bilanci to pomeni dejansko 29 % širitev stavbnih zemljišč.

Analiza razpoložljivih grafičnih podlag (izris načrtovanih sprememb rabe prostora na kmetijskih zemljiščih, dejanska raba ipd.) in vsebina planskih dokumentov kažejo, da so obsežnejše nove širitve v OPN MONM načrtovane predvsem v Novem mestu, na Otočcu, v Birčni vasi, v Velikih Brusnicah, v Stopičah in v Gabrju. Zlasti v Novem mestu velja izpostaviti, da tudi uveljavljeni OPN skupno ne izkazuje več stavbnih zemljišč, kot so bile načrtovane v letu 1973 z urbanistično zasnovo (UZ). V tem kontekstu je na vsak način največji poseg na dobra kmetijska zemljišča v Regrči vasi, ki naj bi postal oskrbovalni center za ves južni del Novega mesta, na severu pa je takšna vloga pripisana naselju Bršljin z Bučno vasjo.

Na študijskem območju se je 142 ha površin namenilo izgradnji avtoceste A2, ki povezuje mejo z Avstrijo skozi predor Karavanke preko Ljubljane vse do mejnega prehoda Obrežje. 136,3 ha več površin je v OPN namenjenih gozdovom, vendar se moramo zavedati, da so pri izdelavi OPN upoštevali podatke Evidenice dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč in tako namenili gozdovom le tiste površine, ki so dejansko namenjene gozdu. Vodnim površinam so v OPN namenili 16,4 ha več površin, kot v predhodnem planskem dokumentu, kar ne pomeni novih vodotokov ampak spremenjen kriterij pri kategorizaciji vodnih zemljišč. Ob območju gradu Otočec so tako na primer v OPN MONM označili kot vodna zemljišča površine zaraščenih otočkov (Slika 12), ki so namenjene le bivanju vodnih in obvodnih živali.



Slika 12: Prikaz namenske rabe vodnih površin na območju gradu Otočec (Vir podatkov: MONM, lasten prikaz, glej [7], [8]).

5.3 Rezultati analize spremembe dejanske rabe zemljišč

5.3.1 Bilanca stanja dejanske rabe zemljišč

Podatke dejanske rabe zemljišč za obdobje 2002–2012 smo pridobili od kmetijskega ministrstva. Razvrstili smo jih v 5 kategorij in jim določili skupno površino v hektarjih za študijsko območje. Podatke smo zbrali v preglednici 11 in jih nato prikazali še s pomočjo grafikona 4.

Preglednica 11: Površine po skupinah dejanskih rab zemljišč za posamezna leta (glej [6]).

LETO\DEJANSKA RABA ZEMLJIŠČ	Kmetijska zemljišča [ha]	Druga kmetijska zemljišča [ha]	Gozd [ha]	Pozidana zemljišča [ha]	Druga nekmetijska zemljišča [ha]
2002	2493,9	5657,7	13788,5	1.465,3	166,2
2005	2573,2	5159,5	13967,5	1.707,2	164,2
2009	2248,9	5297,3	13989,5	1.880,0	155,6
2012	2345,5	5352,3	13776,1	1.934,1	163,2

Kmetijska zemljišča so tista zemljišča, na katerih se odvija kakršnakoli kmetijska proizvodnja [41]. V nalogi smo za namene analitičnega dela razdelili kategorije dejanske rabe zemljišč nekoliko drugače. V sklop kmetijskih zemljišč tako spadajo kategorije dejanske rabe *njiva ali vrt (1100)*, *začasni travniki za košnjo ali pašo (1130)*, *hmeljišče (1160)*, *trajne rastline na njivskih površinah (1180)*, *rastlinjak*

(1190), *vinograd (1211), matičnjak (1212), intenzivni sadovnjak (1221), ekstenzivni sadovnjak (1222), oljčnik (1230)* in *ostali trajni nasadi (1240)*. Zajem podatkov dejanske rabe zemljišč v letu 2002 se je izvedel na podlagi fotointerpretacije DOF iz obdobja 1997–2002. Kmetijska zemljišča so leta 2002 po podatkih dejanske rabe predstavljala 2493,9 ha površin Mestne občine Novo mesto. Leta 2005 je bil osnovni vir zajema podatkov fotointerpretacija DOF iz obdobja 2000–2003. Takrat je bilo zajetih 2573,2 ha površin kmetijskih zemljišč po dejanski rabi. V letu 2006 je bilo prvič izvedeno letalsko snemanje in izdelava DOF, ki se je uporabila za zajem podatkov dejanske rabe v letu 2009. Tega leta so v MONM zabeležili le 2248,9 ha kmetijskih zemljišč po dejanski rabi. V letu 2012 je bilo po podatkih dejanske rabe zemljišč v MONM 2345,5 ha kmetijskih zemljišč.

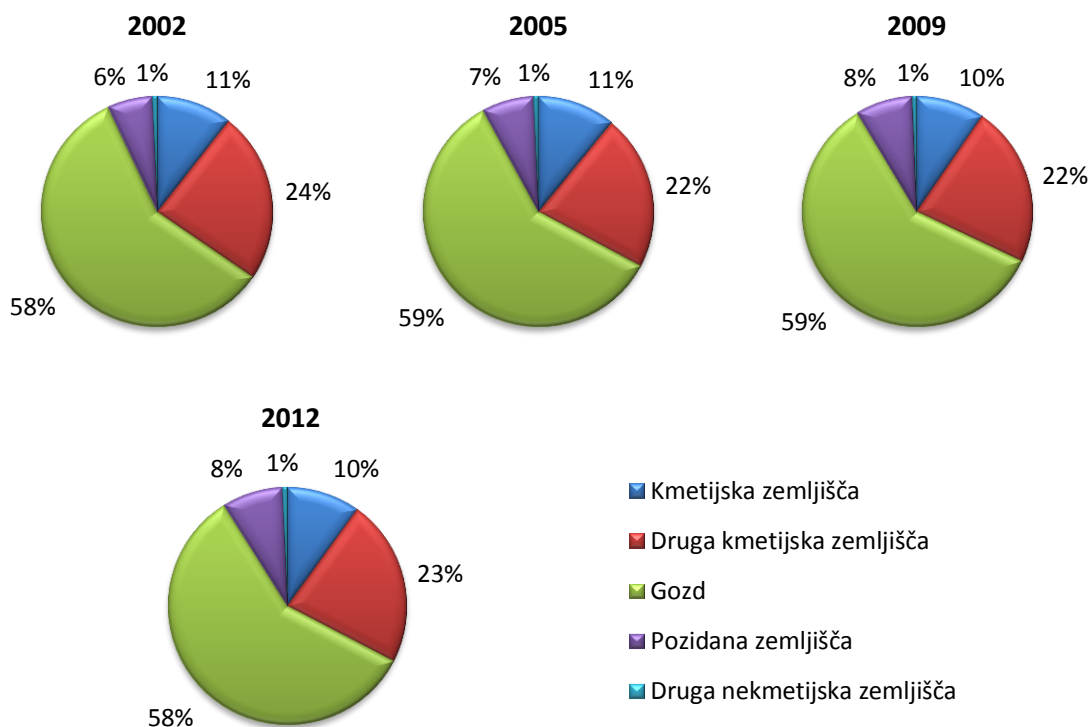
V razred druga kmetijska zemljišča smo uvrstili rabe *trajni travnik (1300), barjanski travnik (1321), kmetijsko zemljišče v zaraščanju (1410), plantaža gozdnega drevja (1420), drevesa in grmičevje (1500), neobdelano kmetijsko zemljišče (1600)* in *kmetijsko zemljišče poraslo z gozdnim drevjem (1800)*. Leta 2002 je bilo tako 5657,7 ha zemljišč glede na dejansko rabo uvrščenih v drugo kmetijsko rabo, vendar se je že leta 2005 obseg površin zmanjšal na 5159,5 ha. V letu 2009 so v MONM zabeležili 5297,5 ha površin drugih kmetijskih zemljišč po dejanski rabi, do leta 2012 je ta številka narasla na 5352,3 ha.

Skupno je bilo v MONM v letu 2002 s kmetijsko dejansko rabo opredeljenih 8151,6 ha. Leta 2005 je ta površina znašala 7732,7 ha, v letu 2009 le 7546,2 ha, leta 2012 pa se je površina povečala na 7697,8 ha, kar pa kaže na občutno zmanjšanje kmetijskih površin in obdelovanja kmetijskih površin v MONM v zadnjih 10-ih letih.

Gozd je zemljišče poraslo z gozdnim drevjem ali drugim gozdnim rastjem, ki zagotavlja katero koli funkcijo gozda, vključno z gozdnimi cestami, potmi, potoki ter drugimi manjšimi odprtimi površinami. V gozd uvrščamo iglasti, mešani, listnati gozd, ostale poraščene površine v gozdu in rušje. Tu so zajeta tudi območja pomladitvene sečnje ter nasadi gozdnega drevja, izločena pa so območja mestnih parkov in vrtov ter izoliranih skupin dreves, ki zajemajo površino manjšo od 0,5 ha (glej [41]). Leta 2002 je bilo s fotointerpretacijo DOF na območju MONM zajetih 13.788,5 ha gozdnih površin po dejanski rabi, v letu 2005 so se gozdnate površine povečale na kar 13.967,5 ha in so do leta 2009 narasle na 13.989,5 ha. Slednje kaže predvsem na zaraščanje kmetijskih površin, saj se je v tem obdobju zmanjšal obseg obdelovalnih kmetijskih zemljišč. Do leta 2012 se je površina gozda v MONM zmanjšala na 13.776,1 ha, kar je predvsem posledica sečnje gozda za potrebe izgradnje avtoceste A2.

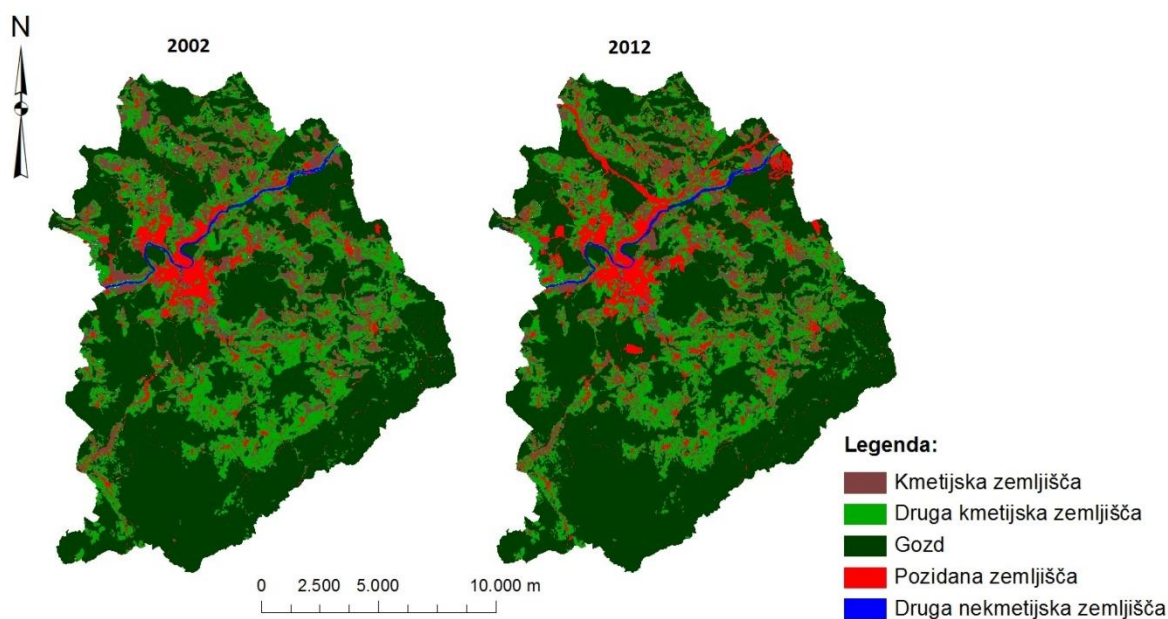
Pozidana zemljišča so tista zemljišča, na katerih je zgrajen objekt, kamor spadajo zemljišča v stanovanjski rabi, zemljišča v poslovni rabi, zemljišča v proizvodni rabi, zemljišča v rabi javnih institucij, pokopališča, posamezne večje zelenice v naselju, zemljišča pod prometno infrastrukturo, zemljišča pod energetskimi objekti, zemljišča pod komunalno infrastrukturo, zemljišča pod telekomunikacijskimi objekti, zemljišča za pridobivanje rudnin, zemljišča pod objekti in okoliši objektov posebnega pomena za obrambo in zemljišča pod drugimi stavbami in drugimi objekti nizkih gradenj (glej [41]). Površine pozidanih zemljišč so glede na podatke o dejanski rabi v MONM iz leta v leto rasle, tako je bilo leta 2002 le 1465,3 ha pozidanih površin, leta 2005 so jih zajeli 1707,2 ha, leta 2009 1880,0 ha in leta 2012 kar 1934,1 ha. Pri tem moramo upoštevati dejstvo, da se je v tem obdobju dokončala izgradnja avtoceste, poleg tega se je v MONM širila pozidava za namen novih trgovskih centrov, za potrebe stanovanj in za širjenje industrijskih con.

V razred druga nekmetijska zemljišča smo združili preostale vrste dejanske rabe in sicer *barje* (4100), *trstičevje* (4210), *ostala zamočvirjena zemljišča* (4220), *suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom* (5000), *odprta zemljišča brez ali z nepomembnim pokrovom* (6000) in *vode* (7000). V letu 2002 je bilo zajetih 166,2 ha površin z dejansko rabo druga nekmetijska zemljišča. Leta 2005 je bilo teh površin 164,2 ha, v letu 2009 le 155,6 ha, leta 2012 pa 163,2 ha.



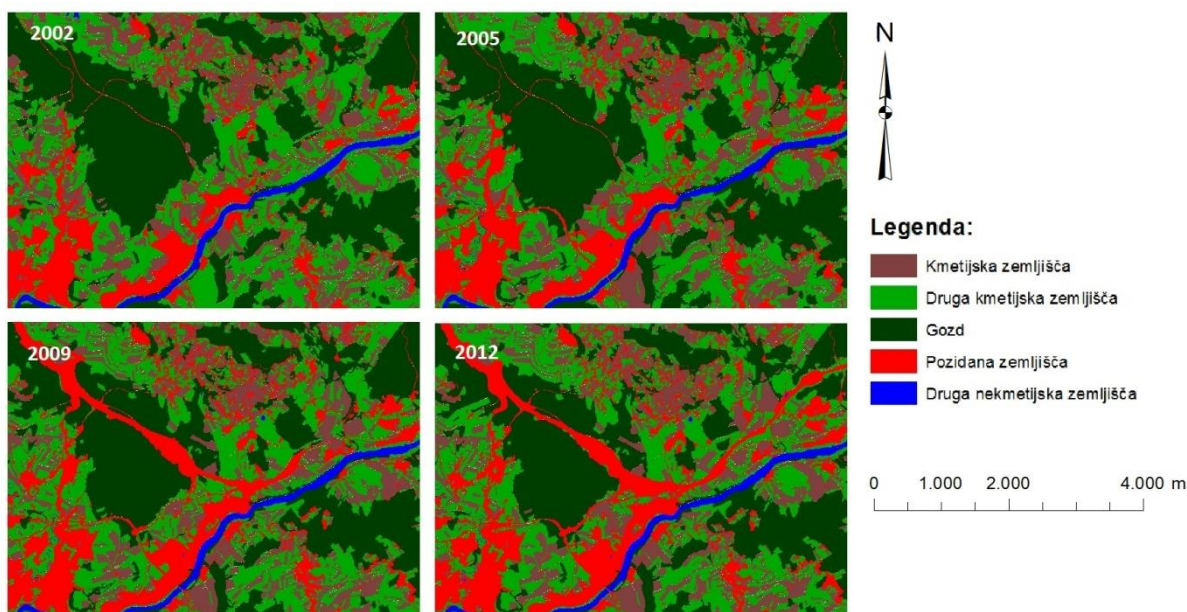
Grafikon 4: Prikaz deleža površin posamezne kategorije dejanske rabe zemljišč po posameznih letih za MONM (lasten prikaz).

V MONM prevladuje po dejanski rabi gozd, ki pokriva skoraj 60 % celotne mestne občine. Sledijo druga kmetijska zemljišča, ki zavzemajo 23 % površin občine, kmetijska zemljišča pa pokrivajo 10 % površine občine, 7 % površine občine se uvršča v pozidana zemljišča, 1 % pa pokrivajo vodotoki oziroma druga nekmetijska zemljišča. V zadnjem desetletju so se po podatkih dejanske rabe površine pozidanih zemljišč zelo povečale, zmanjšale so se površine kmetijskih in drugih kmetijskih zemljišč. Na sliki 13 je prikazana dejanska raba zemljišč na območju MONM v letih 2002 in 2012.



Slika 13: Dejanska raba zemljišč v MONM za leto 2002 in 2012 (Vir podatkov: MKO, lasten prikaz, glej [6]).

Slika 14 prikazuje spremembe dejanske rabe prostora glede na podatke Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč kmetijskega ministrstva po posameznih letih za del območja MONM, kjer poteka avtocestni odsek. Lepo se vidi širitev pozidave, tudi zaradi izgradnje avtoceste (diagonalna rdeča linija iz severozahoda proti jugovzhodu v letih 2009 in 2012).



Slika 14: Grafični prikaz sprememb podatkov o dejanski rabi zemljišč po letih za območje avtoceste v MONM (Vir podatkov: MKO, lasten prikaz, glej [6]).

Podrobnejša primerjava podatkov dejanske rabe zemljišč med različnimi časovnimi obdobji je vprašljiva, saj se je v tem času metodologija zajema podatkov močno spreminjala.

5.4 Rezultati analize spremembe rabe prostora na temelju katastra stavb

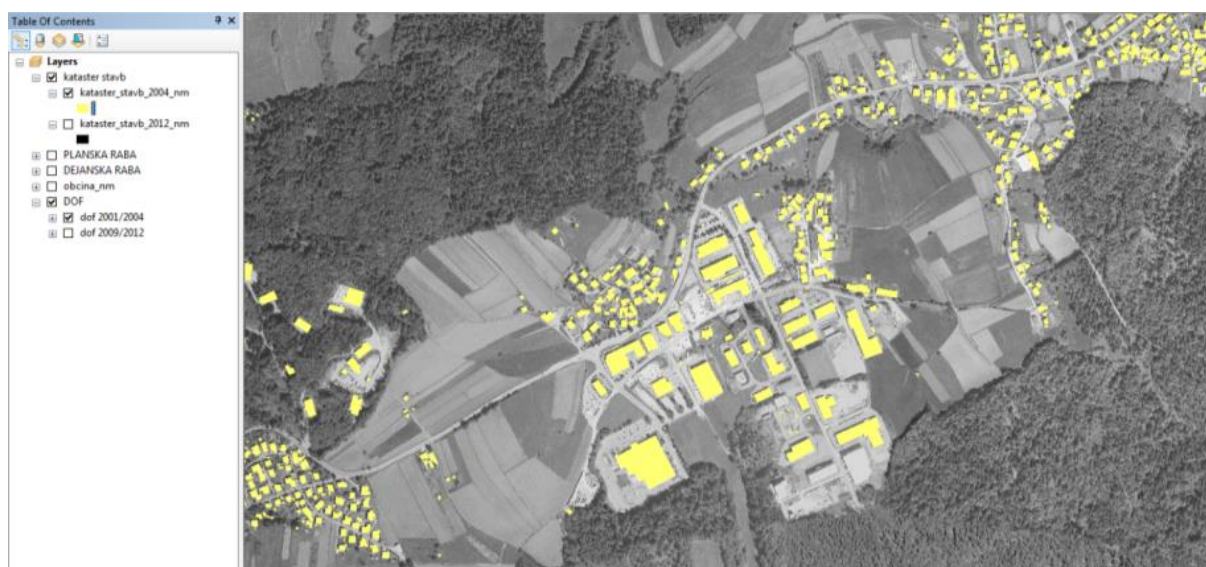
Za boljšo predstavitev rezultatov analize namenske in dejanske rabe zemljišč v MONM v zadnjem desetletju smo poskušali določiti območja dejanske gradnje stavb s prekrivanjem grafičnega dela katastra stavb iz različnih obdobj. Pri tem smo se osredotočili na določena območja, kjer smo podrobneje razložili namenske in dejanske spremembe rabe prostora. Za analizo smo uporabili podatke katastra stavb iz leta 2004 in 2012, podatke državnega ortofoto načrta iz leta 2004 in 2012 ter slednje primerjali s podatki namenske in dejanske rabe zemljišč.

Podrobneje smo analizirali poslovno industrijsko cono Cikava, naselje Stopiče, malo mesto Podbreznik in območje ob avtocesti.

5.4.1 Poslovno industrijska cona Cikava

Poslovno industrijska cona Cikava (v nadaljevanju PIC Cikava) leži na jugovzhodnem robu Novega mesta tik ob regionalni cesti Novo mesto–Šentjernej. Je območje, kjer so se koncentrirale storitvene, trgovske in tudi nekaj manjših proizvodnih dejavnosti. Obsega približno 44 ha površin in je v osnovi namenjeno predvsem malemu gospodarstvu.

Iz samega prikaza podatkov katastra stavb na podlagi DOF-a ugotovimo, da ažurnost podatkov katastra stavb ni najboljša. V obdobju osmih let je vidno le manjše povečanje pozidave na obravnavanem območju, večina stavb, ki so bile v kataster stavb vpisane po letu 2004, so bile takrat že zgrajene. Prav tako je vidno, da so se nove stavbe pojavile znotraj že pozidanega območja (Slika 15, Slika 16).

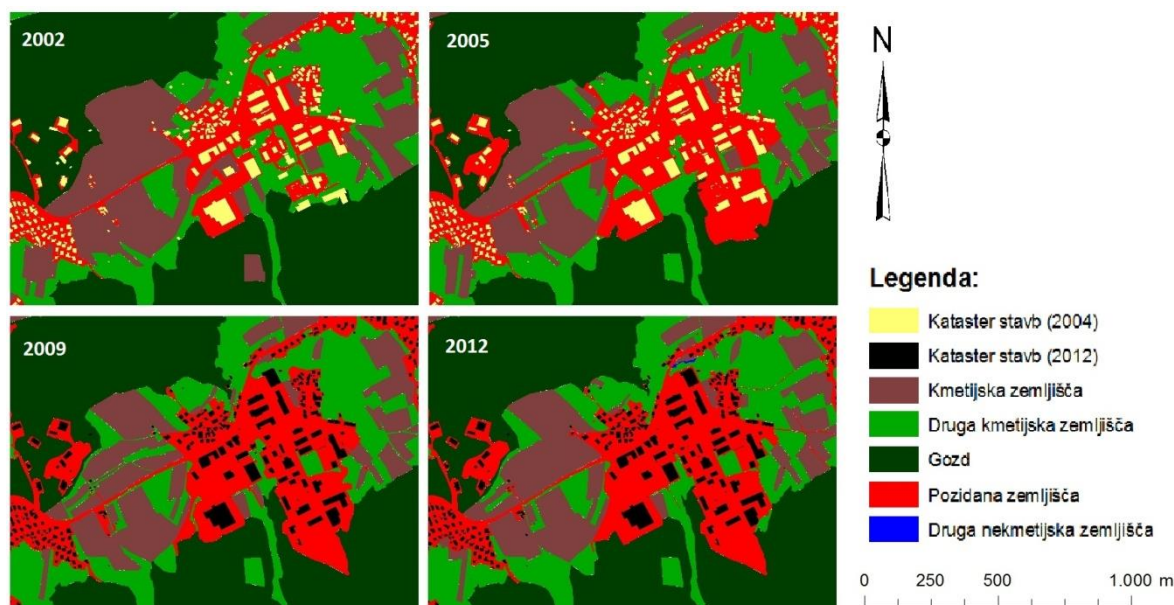


Slika 15: Prikaz podatkov katastra stavb na DOF za območje PIC Cikava iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).



Slika 16: Prikaz sprememb katastra stavb na območju PIC Cikava od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).

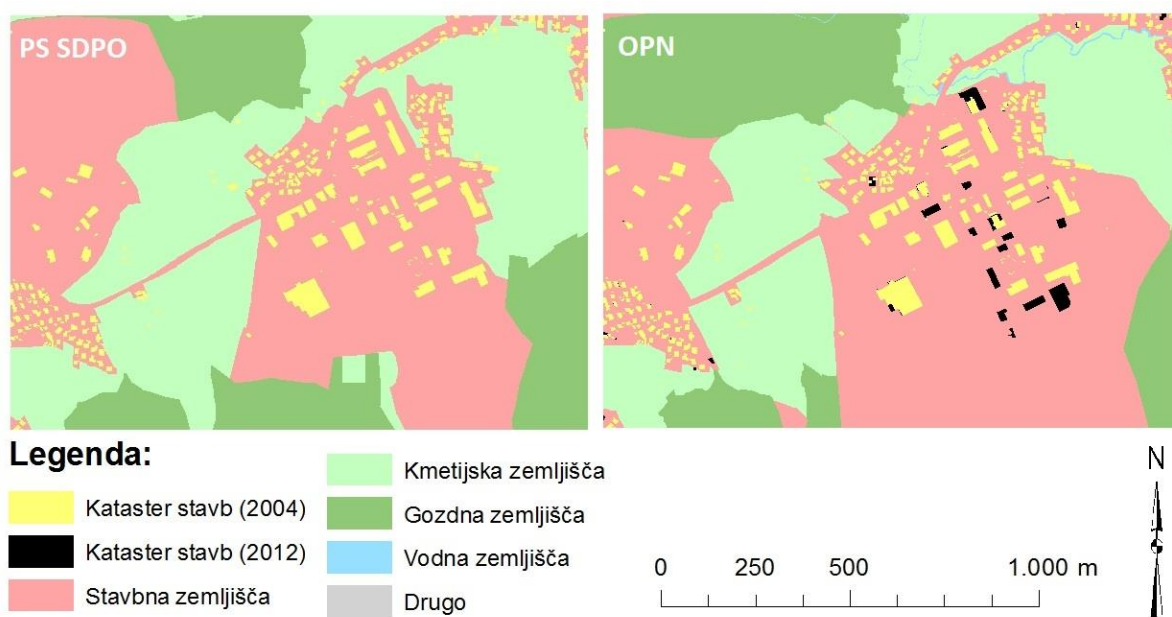
Če primerjamo podatke katastra stavb s podatki dejanske rabe zemljišč, je slika nekoliko drugačna. Slika 17 prikazuje primerjavo podatkov katastra stavb s podatki dejanske rabe zemljišč. Tu vidimo, da so se stavbna zemljišča širila na območje dejanske rabe gozda, travnikov in njiv. Zanimiva je ugotovitev, da se pozidanost območja ni močno spremenila, medtem ko se je dejanska raba stavbnih zemljišč kar občutno povečala. Slednje še enkrat kaže na problem uporabe podatkov dejanske rabe zemljišč za namene analize spremembe dejanske rabe zemljišč, še posebej za območja stavbnih zemljišč – poleg spreminjajoče se metodologije je zaznati problem različne interpretacije DOF.



Slika 17: Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju PIC Cikava (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).

Še večjo razliko opazimo pri primerjavi katastra stavb z namensko rabo prostora. Po prostorskem planu, ki je veljal do leta 2009, je bilo za stavbna zemljišča namenjeno 45,5 ha površin, s sprejetjem Občinskega prostorskega načrta MONM leta 2009 pa 93,5 ha (Slika 18). Kljub temu se stavbna zemljišča niso razširila v tolikšnem obsegu, kot je bilo predvideno, vendar pa je na tem območju v

OPN MONM določen potek trase 3. razvojne osi in je plan še vedno v veljavi. Vidimo pa tudi, da so se s sprejemom OPN MONM ažurirala tudi tista zemljišča, ki so dejansko že bila stavbna.



Slika 18: Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju PIC Cikava (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).

5.4.2 Naselje Stopiče

Stopiče so eno večjih naselij v bližnji okolici Novega mesta. Lega tega naselja močno vpliva na pospešeni razvoj predvsem kot bivalno območje. Z izboljšanjem družbene infrastrukture bodo Stopiče pridobile vlogo vodilnega naselja v tem delu občine. Stopiče so naselje, ki spada med lokalno središče ožjega pomena. Ta središča imajo pomembnejšo funkcijo v omrežju naselij, saj je v njih vsaj eden od pomembnih javnih programov. Ta naziv je Stopiče dobilo zaradi več dejavnosti, ima namreč osnovno šolo, gasilski dom, cerkev s pokopališčem, nekaj obrtnih dejavnosti in je središče krajevne skupnosti. V teh naseljih se zagotavljajo tudi zadostne površine za širitev stanovanjskih območij in za gospodarske dejavnosti, s čimer se ohranja in krepi njihova vloga kot manjših oskrbnih centrov za podeželsko gravitacijsko zaledje (glej [8]).

Stopiče so tudi eno izmed naselij v MONM, kjer je eden glavnih vodnih virov za oskrbo Novega mesta s pitno vodo. Glavno vodovarstveno območje v Stopičah ima posebne varstvene režime zaradi ranljivosti podzemnih voda in vodnega vira, zato se tu raba tehnološko prilagodi, da se ohranjata tako kvaliteta kot tudi količina podzemnih voda. Po OPN MONM se je v zadnjih letih v naselju uredila večnamenska dvorana s parkirišči, širi pa se tudi gradnja stanovanj (Slika 19, Slika 20).

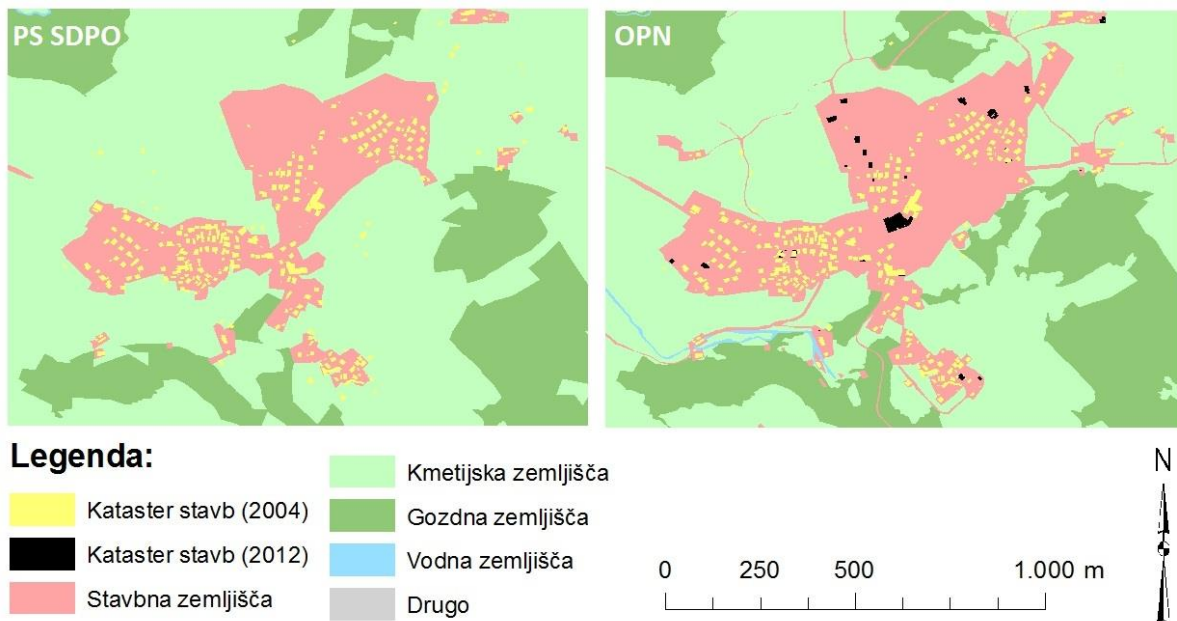


Slika 19: Prikaz podatkov katastra stavb na DOF na območju naselja Stopiče iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).



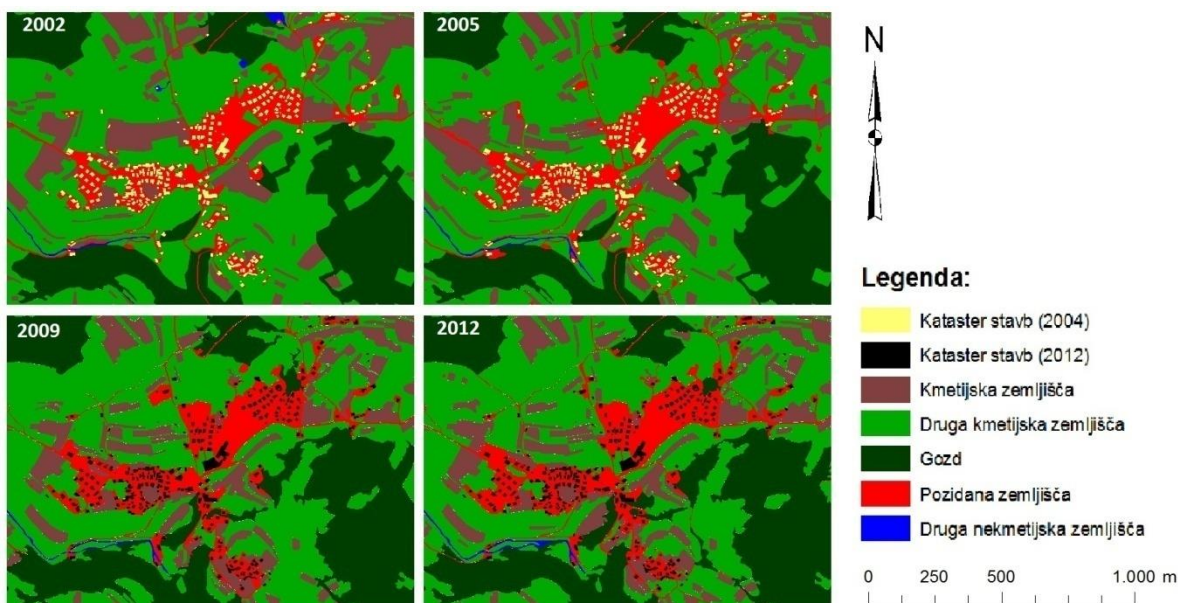
Slika 20: Prikaz sprememb katastra stavb na območju naselja Stopiče od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).

Že PS SDPO Novo mesto je predvidel kar nekaj območij namenjenih gradnji, ki so ostala nepozidana, kljub temu pa OPN MONM predvideva 3,2 ha več površin v ta namen in jih locira predvsem na obrobje naselja (Slika 21).



Slika 21: Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju naselja Stopiče (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).

Primerjava dejanske rabe prostora s katastrom stavb v različnih obdobjih nam poda okvirno sliko sprememb rabe prostora, saj je potrebno upoštevati spremembo metodologije zajema. Kljub temu lahko razberemo, da so se območja njiv spreminjala v travnike, od tu pa je tudi vidno, koliko dobrih kmetijskih zemljišč je po planu namenjenih zazidavi. Slika 22 lepo prikazuje, da se pri zajemu dejanske rabe v različnih letih glede na različna pravila zajema površine kategorij dejanske rabe spreminjajo, tudi če v resnici ni bilo realne spremembe v prostoru. Razlog tem spremembam je v veliki večini sprememba kriterija minimalne površine zajema podatkov.



Slika 22: Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju naselja Stopiče (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).

5.4.3 Podbreznik

Podbreznik je malo mesto sredi zelenja na obrobju Novega mesta. Leži v trikotniku med Češčo vasjo, Prečno in Bršljinom ter je od središča Novega mesta oddaljeno le pet kilometrov. Območje malega mesta Podbreznik sestavljajo tri vsebinsko različna podobmočja (Slika 23), ki jih medsebojno ločujejo in zamejujejo travnate površine in gozd. Ob vstopnem delu naselja je za potrebe prebivalcev predvidena izgradnja oskrbno–storitvenega centra, na severovzhodnem delu območja pa se že gradi tehnološki park. Stanovanjske površine obsegajo očarljiv in miren zahodni ter južni del območja Podbreznik, ki je varno odmaknjen od lokalne ceste Novo mesto–Češča vas. Prav v srcu malega mesta stojita stanovanjska bloka B8 in B10 [42].



Slika 23: Načrt malega mesta Podbreznik (glej [42]).

Letalski posnetki območja na katerem so začeli graditi Podbreznik, kažejo na velik poseg v gozdna zemljišča. Slika 24 prikazuje stanje pozidave iz leta 2004. Tu vidimo, da je v bližini novonastalega malega mesta že zgrajen hipodrom in konjušnica, ki s svojim namenom sovpadata v izbrano območje.



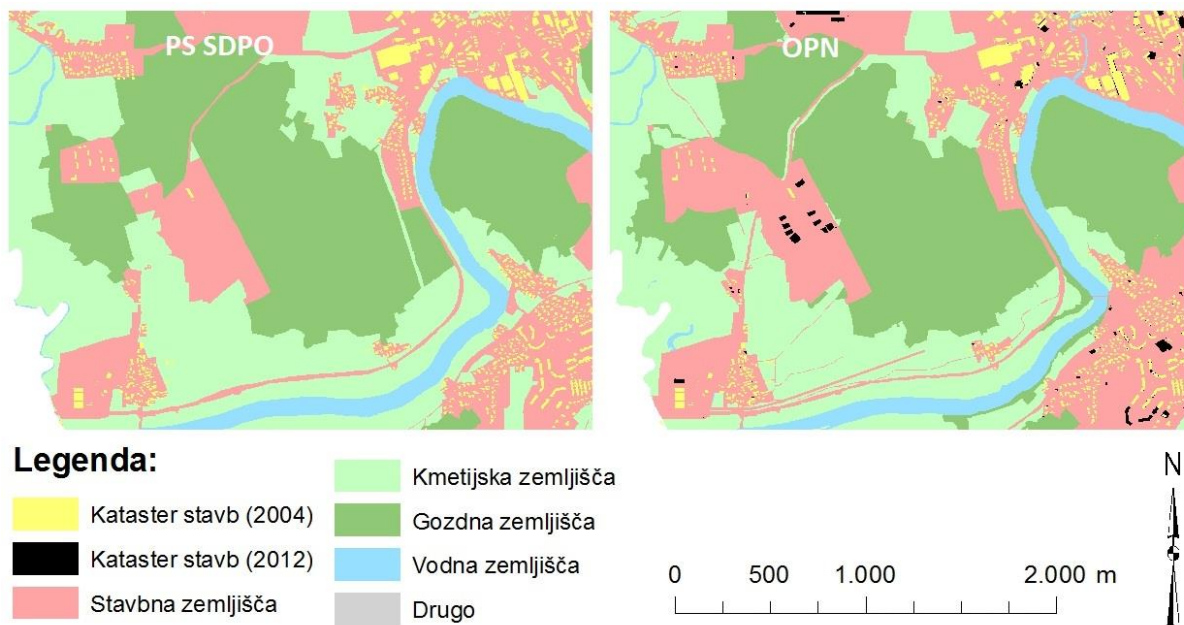
Slika 24: Prikaz podatkov katastra stavb na DOF na območju Češče vasi iz leta 2004 (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).

Slika 25 kaže spremembe katastra stavb od leta 2004 do 2012. Letalski posnetki so iz leta 2009, vendar kljub temu vidimo, da so s sečnjo posegali na približno 20 ha gozdnih zemljišč za izgradnjo novih stavbišč. Čeprav je novonastalo mesto Podbreznik zrastle v bližini hipodroma, je izgradnja večstanovanjskih stavb na tem območju neupravičena, saj s svojo podobo skazi lepoto narave, ki ga obdaja.



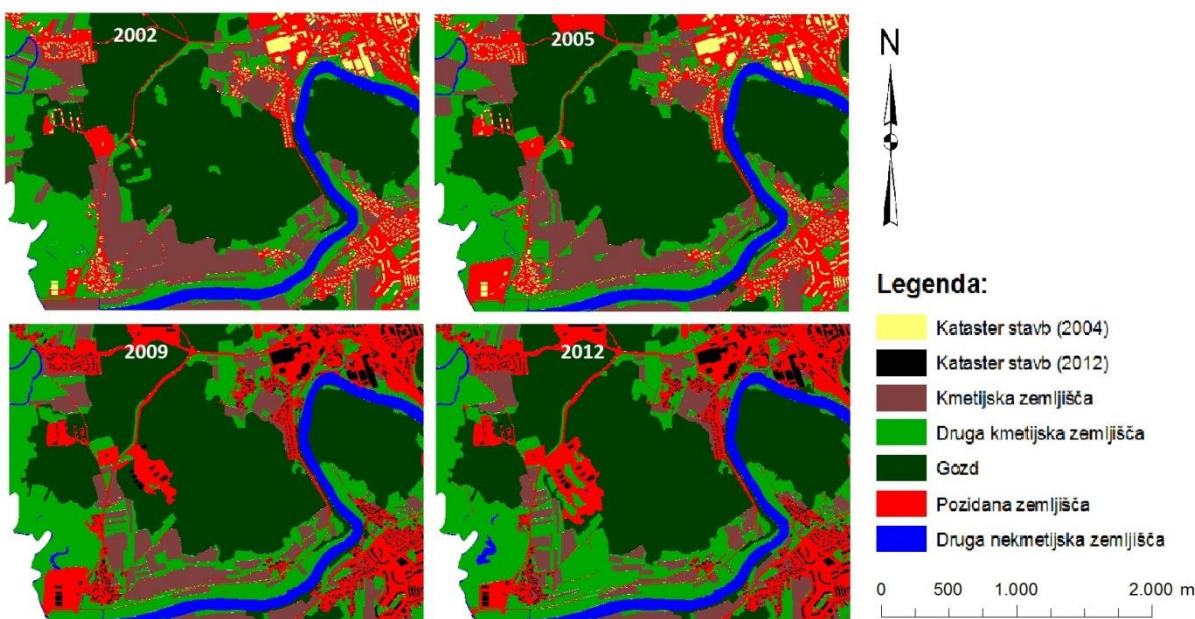
Slika 25: Prikaz sprememb katastra stavb na območju Češče vasi od leta 2004 do 2012 – črno so označene novo evidentirane stavbe v katastru stavb (Vir podatkov: GURS, lasten prikaz, glej [29]).

Poglobili smo se tudi v analizo namenske in dejanske rabe prostora na tem območju in ugotovili, da je območje na katerem stoji sedanji Podbreznik že od leta 2003 v prostorskem planu namenjen gradnji. S sprejemom Občinskega prostorskega načrta MONM so za gradnjo namenili še 10 ha gozdnih in kmetijskih zemljišč, ki obdajajo hipodrom (Slika 26).



Slika 26: Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora na območju Češče vasi (Viri podatkov: MONM, GURS, lasten prikaz, glej [7], [8]).

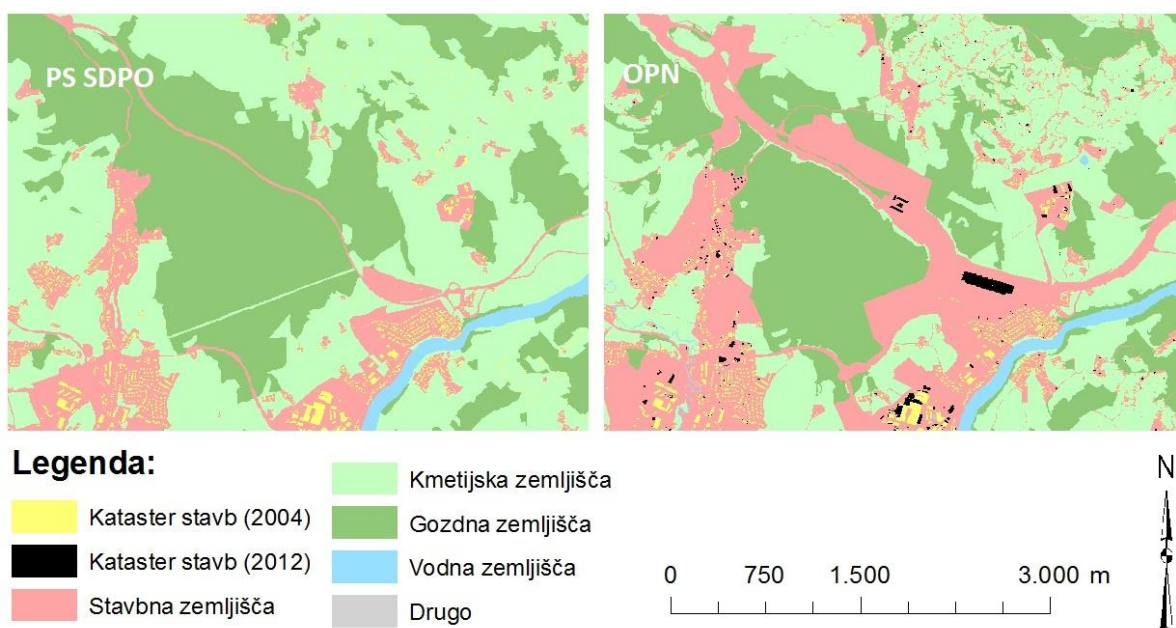
Iz prikaza sprememb dejanske rabe zemljišč (Slika 27) vidimo, da je na območju Češče vasi prišlo do upada kmetijskih površin, ki so se zaradi neobdelave zarasla v travnike. Največjo izgubo kmetijskih zemljišč smo na tem območju utrpeli ravno v zadnjem obdobju med leti 2009 in 2012. Opazimo tudi porast stavbnih zemljišč, ne le na račun Podbreznika, vendar tudi v gospodarske namene. Južno od hipodroma je namreč skladišče trgovskega centra BTC, ki je med leti 2002 in 2005 povečalo svoj obseg.



Slika 27: Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč na območju Češče vasi (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).

5.4.4 Območje ob avtocesti

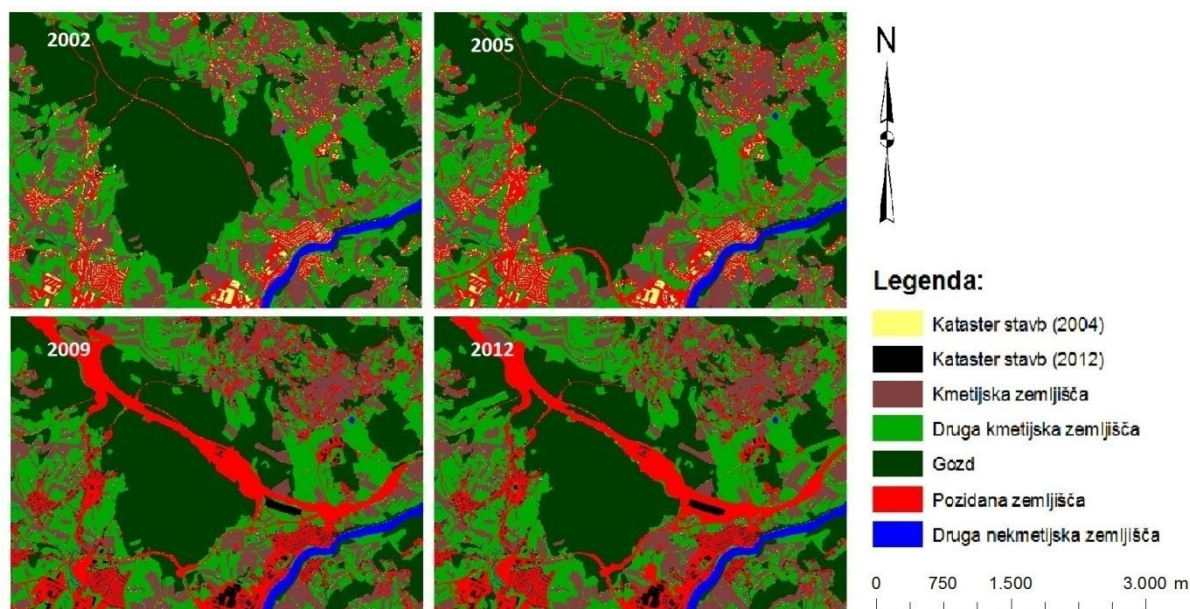
Avtocesta A2 od meje z Avstrijo v predoru Karavanke do Obrežja je dolga 175,5 km. Je pomemben del X. panevropskega koridorja oziroma podaljšek Turške avtoceste ter na dolenskem delu pretežno poteka po trasi bivše "avtoceste" Bratstva in enotnosti. Leta 2004 so se dela na dolenskem kraku intenzivirala na najdaljšem odseku od Kronovega do mejnega prehoda Obrežje. V celoti je bila rekonstruirana v pravo avtocesto stara hitra cesta "bratstva in enotnosti". Nadaljevala so se tudi dela na odseku Korenitka – Pluska vse do nespornega poteka mimo Trebnjega. Leta 2006 so se izvajala tudi dela na drugem koncu nespornega dela mimo Trebnjega, to je od Hrastja najprej do Novega mesta oziroma Lešnice, nato se je le-ta do leta 2008 dokončala do Kronovega. S tem je bil dolenski krak, razen mimo Trebnjega, zaključen. Končno je bila tudi izbrana varianta poteka avtoceste mimo Trebnjega, tako da je bila avtocesta A2 zgrajena in odprta za promet v letu 2010 [43].



Slika 28: Primerjava sprememb katastra stavb z namensko rabo prostora ob avtocestnem odseku mimo Novega mesta, vendar so tu vidne tudi spremembe stavbnih zemljišč v OPN, ki se nanašajo na vinorodno območje Trška gora, poslovno-trgovsko cono Mačkovec, industrijsko cono ob farmacevtskem podjetju Krka in poslovno-stanovanjsko območje v Bršljinu. Čeprav v PS SDPO Novo mesto še ni bilo načrtovanih površin za izgradnjo avtocestnega odseka mimo Novega mesta, se je gradnja le-te končala do leta 2008. Tako je bilo potrebno pri načrtovanju OPN MONM, ki je bil sprejet leta 2009, nameniti izbrano območje za potrebe infrastrukture zato so namensko rabo iz gozdnih in kmetijskih površin spremenili v stavbna zemljišča. Vendar pa je OPN MONM v veljavi vse do leta 2019, zato je v planu del zemljišč ob avtocesti prav tako namenjen gradnji. Plan namreč določa, naj bi na tem območju izvedli gradnjo večjih skladišč za potrebe Revoza in drugih transportnih podjetij ter tako razbremenili promet na vzhodnem delu Novega mesta. Na predelu poslovno-trgovske cone Mačkovec je prišlo do izgradnje trgovskega centra Qlandia, tu se je ogromno površin namenilo izgradnji infrastrukture, ki povezuje Ločno z Bršljinom ter izgradnja cestnega odseka mimo nakupovalnega središča Mačkovec, ki deluje tudi kot obvoznica Novemu mestu za povezavo od centra mesta proti naselju Otočec. Na predelu Bršljina se je ogromno kmetijskih zemljišč namenilo stavbni rabi, saj se je tu izvedla gradnja cestne povezave Novega mesta z zahodnim izvozom za Novo mesto, na danem

Slika 28 ne prikazuje le sprememb namenske rabe prostora ob avtocestnem odseku mimo Novega mesta, vendar so tu vidne tudi spremembe stavbnih zemljišč v OPN, ki se nanašajo na vinorodno območje Trška gora, poslovno-trgovsko cono Mačkovec, industrijsko cono ob farmacevtskem podjetju Krka in poslovno-stanovanjsko območje v Bršljinu. Čeprav v PS SDPO Novo mesto še ni bilo načrtovanih površin za izgradnjo avtocestnega odseka mimo Novega mesta, se je gradnja le-te končala do leta 2008. Tako je bilo potrebno pri načrtovanju OPN MONM, ki je bil sprejet leta 2009, nameniti izbrano območje za potrebe infrastrukture zato so namensko rabo iz gozdnih in kmetijskih površin spremenili v stavbna zemljišča. Vendar pa je OPN MONM v veljavi vse do leta 2019, zato je v planu del zemljišč ob avtocesti prav tako namenjen gradnji. Plan namreč določa, naj bi na tem območju izvedli gradnjo večjih skladišč za potrebe Revoza in drugih transportnih podjetij ter tako razbremenili promet na vzhodnem delu Novega mesta. Na predelu poslovno-trgovske cone Mačkovec je prišlo do izgradnje trgovskega centra Qlandia, tu se je ogromno površin namenilo izgradnji infrastrukture, ki povezuje Ločno z Bršljinom ter izgradnja cestnega odseka mimo nakupovalnega središča Mačkovec, ki deluje tudi kot obvoznica Novemu mestu za povezavo od centra mesta proti naselju Otočec. Na predelu Bršljina se je ogromno kmetijskih zemljišč namenilo stavbni rabi, saj se je tu izvedla gradnja cestne povezave Novega mesta z zahodnim izvozom za Novo mesto, na danem

območju pa so se v zadnjih letih zgradili tudi večji poslovni objekti namenjeni trgovskim potrebam. Tu so namreč zrasli trgovski center Harvey Norman, Hofer in Mercator center. Severovzhodno od Novega mesta se razprostira vinska gorica Trška gora, kjer so po novem prostorskem planu spremenili rabo vsem površinam, ki so bila že pozidana z zidanicami in infrastrukturo, ki to območje povezuje med seboj. To nam da lep vpogled v spremembo metodologije zajema podatkov v različnih obdobjih.



Slika 29: Primerjava sprememb katastra stavb z dejansko rabo zemljišč ob avtocesti (Viri podatkov: MKO in GURS, lasten prikaz, glej [6]).

Na zgornji sliki (Slika 29) vidimo spremembo dejanske rabe prostora. Tu opazimo, da se je največja sprememba rabe zgodila na območju, kjer poteka avtocestni odsek mimo Novega mesta ter infrastruktura, ki povezuje Novo mesto z avtocesto. Največjo spremembo gozdnih površin, smo na tem delu MONM utrpeli ravno za namene državne infrastrukture. Izgradnja trgovskih centrov je terjala izgubo kmetijskih zemljišč, že v letih med 2002 in 2005 pa je opaziti zmanjšanje obdelave kmetijskih zemljišč, ki so se iz njivskih zemljišč zrasla v travnate površine.

5.5 Razprava

V Mestni občini Novo mesto smo v obravnavnem obdobju (2002–2012) opazili proces širjenja pozidave predvsem zaradi izgradnje trgovskih in poslovnih centrov ter izgradnje infrastrukture za namene povezanosti regionalnega središča s sosednjimi regijami. Širitev površin pozidave je vidna tako pri analizi namenske kot dejanske rabe prostora. Nadalje je opaziti relativno obsežno krčenje gozda, ki je bilo izvedeno za namene gradnje stanovanjskih in poslovnih stavb ter državne in lokalne infrastrukture. Viden je tudi močan proces zaraščanja kmetijskih zemljišč v travnike.

Hipotezo 1, da se pri zadnjih spremembah prostorskih aktov Mestne občine Novo mesto močno povečal obseg stavbnih zemljišč na račun zmanjšanja obsega kmetijskih zemljišč, lahko potrdimo.

Z analizo sprememb namenske rabe prostora smo ugotovili, da se je v Občinskem prostorskem načrtu leta 2009 zmanjšala površina namenjena kmetijski rabi za kar 1232,1 ha. Za namene stavbne namenske rabe se je namenilo 1079,4 ha več kmetijskih površin kot po PS SDPO, od

tega je 485 ha stavbnih zemljišč že pozidanih, pri čemer govorimo o ažuriranju planskih podatkov. Gozdni namenski rabi je v OPN namenjenih 136,3 ha več površin glede na PS SDPO Novo mesto, plan pa določa tudi povečanje vodnih površin za 16,3 ha. Kljub spremembi kategorizacije namenske rabe prostora, ki se je oblikovala z občinskim prostorskim načrtom leta 2009, je mogoče izvesti primerjalno analizo namenske rabe med PS SDPO Novo mesto in OPN MONM, vendar smo morali pri tem posplošiti kategorije namenske rabe. Ugotovili smo močno povečanje površin zemljišč namenjenih stavbni rabi in na račun te, zmanjšanje kmetijskih zemljišč. Pri pregledu rezultatov analize je potrebno upoštevati, da so pri sprejetju OPN leta 2009 površine kmetijskih in gozdnih zemljišč prevzeli iz evidence dejanske rabe zemljišč ter tako v rabo stavbnih zemljišč vključili tudi vsa zemljišča, ki so bila dejansko pozidana. Ne glede na to dejstvo lahko našo domnevo potrdimo, saj tudi če ne upoštevamo že pozidane površine, ki so bile v starem planu opredeljene kot kmetijske, je v OPN opazno 29 % povečanje površin namenjenih stavbni rabi za namene gradnje državne in lokalne infrastrukture, poslovno-trgovskih centrov in stanovanjskih con.

Hipotezo 2, da se je metodologija zajema podatkov o rabi zemljišč Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč spremenila v tolikšnem obsegu, da podatkov po posameznih časovnih presekih med seboj ne moremo primerjati, lahko potrdimo.

Pri sami analizi smo največ časa porabili za uskladitev kategorij zajema podatkov dejanske rabe zemljišč in proučevanje kriterijev za zajem posameznih kategorij rabe, na podlagi katerih smo sestavili posplošene razrede dejanske rabe zemljišč. Tekom proučevanja metodologije smo ugotovili, da Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jo vodi MKO, ni najbolj ustrezna za ugotavljanje sprememb dejanske rabe zemljišč zaradi sprememb meril za zajem zemljišč (najbolj očitna je sprememba kriterija najmanjše površine, očitno pa je velik vpliv na rezultate zajema imela subjektivna interpretacija DOF). Evidenca, ki jo vodi MKO, je nadalje namenjena predvsem kmetijski politiki in zajem podatkov kmetijskih zemljišč je usklajen z rabo gozda (sodelovanje s strokovnjaki iz gozdarske stroke), manj relevantni pa so ti podatki za območja pozidanih zemljišč.

Hipotezo 3, da se stavbna zemljišča v Mestni občini Novo mesto širijo predvsem za potrebe gospodarskih dejavnosti, lahko potrdimo.

Pri pregledu rezultatov analiz namenske in dejanske rabe smo prišli do ugotovitve, da je MONM v zadnjem desetletju veliko zemljišč namenila gradnji. Tako se je v letu 2008 dokončala izgradnja avtoceste A2 mimo Novega mesta. Ta poseg je povezan tudi z izgradnjo infrastrukture, ki povezuje Novo mesto z avtocesto, tako je Novo mesto dobilo povezavo med Ločno in Bršljinom ter povezavo do Mačkovca. Zgradili so tudi nov odcep za Semič ter tako razbremenili promet mimo Splošne bolnišnice Novo mesto. Poleg nove cestne infrastrukture je Novo mesto v zadnjih letih pridobilo veliko novih trgovin in nakupovalnih centrov, pretežno zgrajenih na do tedaj nezazidanih zemljiščih. Tako se je ob avtocesti zgradilo nakupovalno središče Qlandia, v Bršljinu so dobili Hofer, Harvey Norman in Mercator center, v Žabji vasi je bila zgrajena trgovina Hofer, v gradnji pa je še nov Eurospin. Poslovna cona Cikava je v zadnjem desetletju dobila kar nekaj dodatnih površin, kjer so se razrasla mala podjetja. Prav tako je nove prostore pridobila farmacevtska družba Krka d.d., v gradnji je tudi tehnološki park Podbreznik. Poleg gradnje v gospodarske namene, je bilo nekaj površin namenjenih tudi stanovanjski gradnji. Tako je nastalo novo naselje v Gotni vasi, stanovanjski objekti v Podbrezniku, opazimo pa tudi širitev manjših naselij.

Največ težav smo pri nalogi imeli pri analizi spremembe namenske rabe prostora. Tu smo morali najprej prilagoditi klasifikacijo namenske rabe tako, da smo določili nove razrede namenske rabe, v katere je bilo mogoče čim bolj nedvoumno razvrstiti razrede rabe starega prostorskega plana PS SDPO in novega OPN MONM. Tako smo morali iz 8 razredov rabe zemljišč, ki so razčlenjevali namensko rabo zemljišč v PS SDPO, preiti na 5 razredov namenske rabe, kot so jih določili s sprejetjem OPN MONM leta 2009. Problem se je pojavil pri kategoriji namenske rabe *druga zemljišča*, ki smo jih nazadnje le prenesli iz OPN MONM v PS SDPO, vendar smo ta območja izključili iz analize.

Analiza dejanske rabe zemljišč nam ni delala večjih težav v zvezi s kategorijami dejanske rabe. Težave so se pojavile zaradi sprememb metodologije zajema podatkov. Metodologija za zajem podatkov dejanske rabe zemljišč se je iz leta v leto spreminjala, pri tem izpostavljam predvsem težavo pri spreminjanju kriterija najmanjše površine poligona za zajem dejanske rabe pri nekaterih razredih rabe. Nekatero kategorijo dejanske rabe so se z leti dodale in določene spet ukinile. Ker se nismo poglobili v podrobno dejansko rabo zemljišč, slednje ni predstavljalo problema. Za namen naloge smo uporabili posplošene kategorije dejanske rabe zemljišč, kjer smo razrede podrobne dejanske rabe zemljišč združili v 5 razredov. Podatkov o dejanski rabi zemljišč za namen spremljanja urbanizacije (širitve pozidave) med različnimi časovnimi obdobji med seboj nismo mogli primerjati, zaradi prevelikih sprememb v metodologiji zajema podatkov in različni interpretaciji osnovnega vira zajema, to je DOF-a. Kljub temu je mogoče ugotavljati na podlagi teh podatkov tudi spremembe v obsegu pozidanih površin, če se poleg tega vira za interpretacijo rezultatov uporabijo še drugi viri, v našem primeru sta bila to DOF in kataster stavb.

»Ta stran je namenoma prazna.«

6 ZAKLJUČEK

V Sloveniji se je v zadnjem desetletju zgodilo veliko zakonskih sprememb na področju prostorskega planiranja, prav tako se je v tem obdobju zgodilo veliko posegov v prostor, saj je bilo obdobje zaznamovano z gradnjo prometne in druge infrastrukture, gradbeni posegi pa so bili povezani tudi s stanovanjsko gradnjo in gradnjo za potrebe gospodarstva. Mestna občina Novo mesto (MONM) pri tem ni izjema.

Namen naloge je bil analizirati spremembe namenske in dejanske rabe prostora v Mestni občini Novo mesto v preteklem desetletju. Izvedba analize, primerjava stanja rabe prostora v letih 2002 in 2012, je zahtevala dobro poznavanje razvoja zakonodaje na področju urejanja prostora ter dobro poznavanje kakovosti podatkov o rabi prostora – tako za podatke o namenski rabi, kjer so se v obravnavanem obdobju spreminjale kategorije (vrste) namenske rabe prostora, kot za podatke o dejanski rabi zemljišč kmetijskega ministrstva, kjer so se spreminjali razredi dejanske rabe, predvsem pa kriteriji za zajem podatkov o rabi zemljišč.

Teoretičnemu delu naloge, v katerem je predstavljena zakonodaja na področju prostorskega planiranja in podatkovne zbirke o rabi prostora v Sloveniji, sledi predstavitev rezultatov analitičnega dela. Študijsko območje za analizo sprememb namenske in dejanske rabe zemljišč je predstavljalo območje današnje Mestne občine Novo mesto. V diplomski nalogi smo za namen analize spreminjanja rabe prostora v MONM uporabili tri vrste podatkov. Analizirali smo spremembo namenske rabe prostora, podatke katere smo dobili na Mestni občini Novo mesto. Sledila je analiza spremembe dejanske rabe zemljišč, za katero smo podatke dobili na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije (MKO). Za boljši vpogled na dejansko stanje prostora (grajenega okolja) smo rezultate podkrepili še z interpretacijo podatkov katastra stavb in državnimi ortofoto načrti (DOF), ki smo jih dobili na Geodetski upravi Republike Slovenije (GURS).

Pri namenski rabi prostora smo kategorije rabe iz PS SDPO Novo mesto, ki je bil sprejet leta 2003, združili v 5 razredov, pri čemer smo rabo *drugo* prenesli iz obstoječega OPN MONM. Z novo kategorizacijo namenske rabe prostora smo lahko primerjali stari prostorski plan PS SDPO Novo mesto z novim občinskim prostorskim načrtom OPN MONM iz leta 2009. Na temelju rezultatov primerjalne analize smo lahko potrdili prvo domnevo, da je v Občinskem prostorskem planu MONM večji del zemljišč namenjen stavbnim zemljiščem na račun zmanjšanja v predhodnem planu namensko opredeljenih kmetijskih zemljišč. Ugotovili smo, da so poleg novih površin namenjenih gradnji v OPN MONM tudi taka zemljišča, ki so bila na novo opredeljena kot stavbna zemljišča v prostorskem planu, a so dejansko že pozidana.

Dejanska raba zemljišč se je v obravnavanem obdobju močno spremenila, vendar moramo upoštevati spremembe metodologije zajema, saj se je kriterij zajema najmanjše površine določenega razreda dejanske rabe zemljišč spreminjal iz leta v leto. Tako so med drugim bolj podrobno z leti začeli zajemati gozdna in kmetijska zemljišča, kar se odraža tudi v bilanci stavbnih zemljišč. V obdobju 2002–2012 smo na študijskem območju ugotovili manjše površine kmetijskih zemljišč in opazen je proces ozelenjevanja (njive v travnike) ter zaraščanja (kmetijske površine v gozdove). Del zemljišč se je pozidalo za namene državne infrastrukture, lokalnih povezav, izgradnje trgovskih, poslovnih in stanovanjskih objektov. Žal pa analiza dejanske rabe prostora ne da korektnega vpogleda v spremembe, predvsem ne v spremembe dejanske rabe zemljišč, ki so povezane s pozidanimi zemljišči. Spreminjajoča se metodologija zajema in različna interpretacija primarnega vira podatkov (DOF) sta

odločilno vplivala na kakovost podatkov. V prihodnje bi bilo potrebno uskladiti metodologijo zajema podatkov, če bi želeli te podatke uporabljati za analize sprememb stanja v prostoru. Izpostaviti velja, da so podatki za kmetijska zemljišča in gozdove veliko bolj kakovostni, kar je tudi razumljivo, saj se predvsem za kmetijska zemljišča vodi podrobna raba in tudi primarni namen evidence je podpora kmetijski politiki.

Kombinacija rezultatov analize dejanske rabe zemljišč s podatki katastra stavb se je v naši nalogi izkazala za zelo koristno, saj je, z dodatnim virom DOF, lažje prepoznati in določiti spremembe dejanske rabe prostora z vidika širitve pozidave. Za območje MONM smo ugotovili dejanska območja širitve stavbnih zemljišč glede dejanske rabe, kjer pa velik delež teh zemljišč predstavlja tudi zemljišča, ki so bila potrebna za izgradnjo nove cestne infrastrukture (vidno predvsem iz podatkov dejanske rabe in DOF), veliko novogradenj na prej nezazidanih zemljiščih je bilo v MONM v preteklem desetletju namenjenih razvoju različnih gospodarskih dejavnosti (vidno tudi v katastru stavb). Glavna ugotovitev naloge je, da je potrebno pri analizi podatkov o namenski in dejanski rabi za namene spremljanja sprememb stanja v prostoru poznati in upoštevati kakovost uporabljenih podatkov (vključno z metodologijo zajema), pri predstavitvi rezultatov takih analiz pa je smotrno uporabiti dodatne vire podatkov, kot sta v našem primeru bila DOF in kataster stavb.

VIRI

- [1] Ocena stanja. 2002. Ocena stanja in teženj v prostoru Republike Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Urad RS za prostorsko planiranje: 55 str. <http://www.mzip.gov.si/fileadmin/mzip.gov.si/pageuploads/publikacije/ocena-stanja.pdf> (Pridobljeno 4. 6. 2013.)
- [2] Politika urejanja. 2002. Politika urejanja prostora Republike Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo. Urad RS za prostorsko planiranje: 3 <http://www.mzip.gov.si/fileadmin/mzip.gov.si/pageuploads/publikacije/politika-upro.pdf> (Pridobljeno 4. 6. 2013.)
- [3] Pišek, J. 2012. Analiza spremembe rabe kmetijskih zemljišč v Pomurski statistični regiji v obdobju 2000–2011. Diplomsko naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 70 str.
- [4] Arh, I. 2012. Spremembe rabe zemljišč v južni in severovzhodni Sloveniji. Diplomsko naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 102 str.
- [5] Kerpan, N. 2012. Analiza sprememb namenske rabe prostora glede na izbrane kazalnike na primeru občin Idrija in Postojna v izbranem časovnem obdobju. Diplomsko naloga, Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 123 str.
- [6] MKO. 2012. MKO portal. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. <http://rkg.gov.si/GERK/> (Pridobljeno 17. 12. 2012.)
- [7] PS SDPO Novo mesto. 2003. Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega plana Občine Novo mesto za obdobje 1986–2000 in srednjeročnega družbenega plana Občine Novo mesto za obdobje 1986–1990 za območje Mestne občine Novo mesto. Uradni list RS št. 97/2003: 13794–13830.
- [8] OPN Novo mesto. 2009. Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Novo mesto. Uradni list RS št. 101/2009: 13643–13774.
- [9] Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt). Uradni list RS št. 33/2007: 4585–4602.
- [10] Zakon o kmetijskih zemljiščih. Uradno prečiščeno besedilo (ZKZ-UPB2). Uradni list RS št. 71/2011: 9479–9498.
- [11] Zakon o graditvi objektov (ZGO-1). Uradni list RS št. 110/2002: Uradni list RS št. 110/2002: 13084–13132.
- [12] Lisec, A., Pišek, J., Drobne, S. 2013. Suitability analysis of landuse records of agricultural and forest land for detecting landuse change on the case of the Pomurska Statistical Region = Analiza primernosti evidence rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč za določanje sprememb rabe zemljišč na primeru pomurske statistične regije. *Acta geographica Slovenica* 53, 1: 1–24.
- [13] ARSO. 2012. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za okolje. http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=460 (Pridobljeno 13. 11. 2012.)
- [14] Zakon o evidentiranju nepremičnin (ZEN). Uradni list RS št. 47/2006: 5029–5056.
- [15] LGB. 2012. Ljubljana, LGB geodetski inženiring in informacijske tehnologije <http://lgb.si/slovar> (Pridobljeno 13. 11. 2012.)
- [16] Zakon o zemljiškem katastru (ZZKat). Uradni list SRS št. 16/1974: 844–848.
- [17] Pravilnik o vodenju vrst rabe zemljišč v zemljiškem katastru. Uradni list SRS št. 41/1982: 2291–2294.
- [18] Zakon o evidentiranju nepremičnin, državne meje in prostorskih enot (ZENDMPE). Uradni list RS št. 52/2000: 6921–6936.
- [19] Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora (PVNDRP). Uradni list RS št. 9/2004: 1052–1061.
- [20] Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1). Uradni list RS št. 110/2002: 13057–13083.

- [21] Popravek zakona o urejanju prostora (ZUreP-1). Uradni list RS št. 8/2003: 587.
- [22] Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije. Uradni list RS št. 76/2004: 9217–9280.
- [23] Uredba o prostorskem redu Slovenije. Uradni list RS št. 122/2004: 14701–14725.
- [24] Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1B). Uradni list RS št. 70/2008: 9570–9588.
- [25] Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-A). Uradni list RS št. 108/2009: 14790–14792.
- [26] Družbeni plan občine Novo mesto od leta 1986 do leta 1990. Skupščinski dolenski list št. 24/1986.
- [27] Analiza razvojnih možnosti prostorskega razvoja Mestne občine Novo mesto. 2007. Acer d.o.o.: 159 str.
- [28] Jerala, I. 2013. Informacije povezane z Urbanistično zasnovo Mestne občine Novo mesto. Sporočilo za: Kastelic, N. z dne 21. 3. 2013. Osebna komunikacija.
- [29] Ortofoto. Zgodovina. Prostor. Prostorski portal. GURS. 2012. [http://e-prostor.gov.si/index.php?id=700&no_cache=1&tx_simpltabs_pi1\[tab\]=702#tabs](http://e-prostor.gov.si/index.php?id=700&no_cache=1&tx_simpltabs_pi1[tab]=702#tabs) (Pridobljeno 28. 10. 2012.)
- [30] Pravilnik OPN. 2007. Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojev za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij. UL RS št. 99/2007. Ljubljana.
- [31] Jerala, I. 2013. Informacije povezane z Urbanistično zasnovo Mestne občine Novo mesto. Sporočilo za: Kastelic, N. z dne 28. 1. 2013. Osebna komunikacija.
- [32] Zakon o gozdovih. Uradni list RS št. 30/1993: 1677–1692.
- [33] Interpretacijski ključ V 1.0. 2002. Podrobno pojasnilo posameznih klasifikacijskih razredov, ki so se uporabljali pri projektu ZAJEM RABE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ. Ljubljana, MKGP: 26 str.
- [34] Interpretacijski ključ V 3.0. 2005. Podroben opis metodologije zajema in opis posameznih razredov rabe zemljišč pri postopku računalniško podprte fotointerpretacije rabe zemljišč v Sloveniji. Ljubljana, MKGP: 63 str.
- [35] Interpretacijski ključ V 5.0. 2009. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.
- [36] Interpretacijski ključ V 5.2. 2011. Podroben opis metodologije zajema dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Ljubljana, MKGP: 86 str.
- [37] Pravilnik. 2003. Pravilnik o pripravi prostorskih sestavin dolgoročnih in srednjeročnih družbenih planov občin v digitalni obliki. Uradni list RS št. 20/2003.
- [38] Dolenska. 2012. Novo mesto, Zavod za turizem Novo mesto. <http://dolenjska.net/?id=4> (Pridobljeno dne 13. 11. 2012)
- [39] SURS. 2012. SI-Stat podatkovni portal. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije. <http://www.stat.si/ObcineVStevilkah/Vsebina.aspx?leto=2012&id=113> (Pridobljeno 22. 10. 2012.)
- [40] Fink, T. 2013. Analiza sprememb namenske rabe prostora glede na izbrane kazalnike na primeru občin Črenšovci, Turnišče in Tišina v izbranem časovnem obdobju. Diplomska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 98 str.
- [41] Pravilnik o vsebini in načinu vodenja zbirke podatkov o dejanski rabi prostora (PVND RP). Uradni list RS št. 9/2004:1059–1061.
- [42] IMOS. 2012. Ljubljana, Večstanovanjski objekti Podbreznik, Novo mesto. <http://www.imos.si/aktualno/podbreznik/lokacija> (Pridobljeno 4. 7. 2013.)
- [43] Wikipedija. 2013. Wikipedija, prosta enciklopedija. http://sl.wikipedia.org/wiki/Avtocesta_A2 (Pridobljeno 5. 7. 2013.)